

Rhythmanalysis of daily Life in organizing the Consumption of Urban Space (Case Study: Pedestrian Path in Rasht)¹

Sepideh Barzegar¹ and Mitra Habibi^{2*}

1. PhD Candidate, School of Architecture and Urban Planning, Tehran University of Art, Tehran, Iran

2. Associate Professor, School of Architecture and Urban Planning, Tehran University of Art, Tehran, Iran

* Corresponding Author, habibi@art.ac.ir

ARTICLE INFO ABSTRACT

UPK, 2020

VOL.4, Issue.1, PP, 49-71

Received: 17 Feb 2020

Accepted: 09 Apr 2020

Dep. of Urban Planning

University of Guilan

KEYWORDS:

Rhythmanalysis,
consumption of space,
rasht, urban space, daily
life

Background: The plight of empty spaces is heightened by the efforts of upstream forces to occupy space, and answer to this problem requires a creative solution. The study area includes the pedestrian path in the city of Rasht which has long been witnessing the production/reproduction process of commanding space. In return, creative solution is in people's modes of consumption of space.

Objectives: Finding out how to Use Rhythmanalysis to better regulate space consumption, in order to Modify the view of professionalism. Rhythmanalysis of daily life in urban spaces helps to understand the creative resistance of people in consumption of space and their practice of self-order relevant to the daily life so that one can use it for better handling of space consumption.

Methodology: Referring to the conceptual framework of Trialectics of Spatiality, the impact of three components of climate-culture-regulated power on the rhythms of perceived-conceived-lived space was studied, based on the progressive-aggressive method. The research includes two directions, namely studying vertical and horizontal complexity of space. In studying the horizontal complexity of the space, different rhythms were studied at a given time interval, scanning the activities of different groups of users in space. For this purpose, field research (observation by simple and non-interventional method) and descriptive method were used. Thenceforth, using mixed approach and the alignment design, the results of each level of the study were integrated into a general interpretation.

Results: simultaneous and harmonious presence of multiple rhythms is the result of power rituals, climatic and cultural cycles working in harmony in the study area, so that this public space or simply put the representation space, in spite of commanding plans is a space for compromising and coalition that is spontaneously dedicated to people showing their time and the rhythms of their presence.

Conclusion: Climate and culture play an important role on the production of lasting rhythms in space. So, despite power's efforts to unify the space, there are still passionate rhythms in the space of study area.

Highlights:

Climate, culture and regulated power in the perceived space of Rasht have been in harmony with the different characteristics of their context. The first historical foundations of the conceived space were formed on the basis of the economy and primary markets in this city. Gradually, the commercial-political hub was strengthened in the vicinity of the Capital, being on the trade route with other foreign countries.

In the conceived space, the conflict between the inner and outer power was over the control of space. In contrast, the lived space of the city of Rasht is in harmony with the climate and culture having several rhythms that are in a peaceful relationship with each other. The power of these rhythms has led to the superiority of lived space.

¹ This article is based on the thesis of first author titled " Rhythm analysis of Daily Life in Consumption of Urban Space, Case Study: Rasht and Kashan" submitted in partial fulfillment of the requirements of Tehran University of Art for the degree of Doctor of Philosophy.

Cite this article:

Barzegar, S., & Habibi, M., (2020). Rhythmanalysis of everyday life in disposing the consumption of urban space (Case study: pedestrian path in Rasht). *Urban Planning Knowledge*, 4(1), 49-71. doi: 10.22124/upk.2020.15758.1404

کاوش ضرابهنگ زندگی روزانه در ساماندهی مصرف فضای

شهری (مورد پژوهی: پیاده راه شهر رشت)^۱

سپیده برزگر^۱ و میترا حبیبی^{۲*}

۱. پژوهشگر دوره دکتری شهرسازی، گروه شهرسازی، دانشگاه هنر تهران، تهران، ایران

۲. دانشیار برنامه‌ریزی شهری، گروه شهرسازی، دانشگاه هنر تهران، تهران، ایران

* نویسنده مسئول: habibi@art.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>دانش شهرسازی، ۱۳۹۹ دوره ۴، شماره ۱، صفحات ۴۹-۷۱ تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۱/۲۸ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۱/۲۱ گروه شهرسازی، دانشگاه گیلان</p>	<p>بیان مسأله: مخصصه تولید فضاهای تهی با تلاش نیروهای فرادست برای قبضه فضا شدت بیشتری یافته و پاسخ بدین مسئله، نیازمند راهکاری خلاقانه است. محدوده پژوهش (پیاده‌راه شهر رشت) از جمله فضاهای شهری در کشور است که از دیرباز تاکنون، شاهد فرآیندهای تولید و بازتولید امرانه فضا بوده است. در مقابل، پاسخ خلاقانه در شیوه‌های مصرف فضا از سوی مردم یافت می‌شود.</p> <p>هدف: هدف این پژوهش یافتن چگونگی بهره‌گیری از ضرابهنگ‌کاوی برای ساماندهی بهتر مصرف فضا است تا با کاوش ضرابهنگ‌های زندگی روزانه در فضای شهری، به تعدیل نگاه تخصص‌گرایی کمک و همچنین، مقاومت خلاقانه مردم در مصرف فضا و اعمال نظم خودخواسته و متناسب با زندگی روزانه بهتر درک شود.</p> <p>روش: با رجوع به شاکله مفهومی جدل سه‌سویه، برای بررسی تأثیر سه مؤلفه اقلیم-فرهنگ-قدرت انتظام‌بخش بر ضرابهنگ‌های فضای دریافته-پنداشته-زیسته، از روش پیش‌رونده-پس‌رونده و شامل دو راستا، یعنی پیچیدگی عمودی فضا و افقی فضا، بهره گرفته شد. برای مطالعه پیچیدگی عمودی، به تاریخ فضای شهر رشت مراجعه و از روش مطالعات اسنادی و تحلیل آن‌ها به صورت سند‌گزینی، تحلیل اسناد و مذاقه استفاده شد. در مطالعه پیچیدگی افقی، به ضرابهنگ‌های مختلف محدوده موردپژوهش در بازه زمانی معین پرداخته و تلاش شد تا فعالیت‌های گروه‌های مختلف مصرف‌کنندگان فضا از طریق پژوهش میدانی (مشاهده با روش ساده و غیرمداخله‌گر) و روش توصیفی مطالعه شود. سپس، با استفاده از رویکرد ترکیبی و طرح همسوسازی، نتایج حاصل از مطالعه هر سطح، در تفسیری کلی ادغام گردید.</p> <p>یافته‌ها: یافته‌های ضرابهنگ‌کاوی در پیاده‌راه شهر رشت نشان داد که حضور همزمان و هماهنگ چندین ضرابهنگ، حاصل هماهنگی آیین‌های قدرت با چرخه‌های اقلیمی و فرهنگی در فضای موردپژوهش است که موجب شده تا این فضای عمومی یا همان فضای بازنمایی، به رغم طراحی امرانه خود، فضایی برای سازش و اتلاف باشد که به شکلی خودانگیخته، به نمایش زمان مردم و ضرابهنگ‌های حضور آنان اختصاص یافته است.</p> <p>نتیجه‌گیری: اقلیم و فرهنگ نقش مهمی در تولید ضرابهنگ‌های ماندگار در فضا دارند. از این رو، به رغم تلاش قدرت برای یکدست سازی فضا، همچنان، ضرابهنگ‌های پرشوری در فضای مورد مطالعه جریان دارد.</p>
<p>کلید واژه‌ها: ضرابهنگ کاوی، مصرف فضا، رشت، فضای شهری، زندگی روزانه</p>	

نکات برجسته:

اقلیم، فرهنگ و قدرت انتظام‌بخش در فضای دریافته رشت، با ویژگی‌های مختلف بستر خود همسو بوده‌اند. نخستین پایه‌های تاریخی فضای پنداشته بر اساس اقتصادی مبتنی بر بازارهای اولیه در این شهر شکل گرفت و به تدریج، قطب تجاری-سیاسی در مجاورت پایتخت و در مسیر تجارت با دیگر کشورهای خارجی تقویت شد.

در فضای پنداشته، کشمکش میان قدرت داخلی و قدرت خارجی در شهر رشت بر سر مهار فضا بوده است. در مقابل، فضای زیسته شهر رشت همسو با اقلیم و فرهنگ، و واجد چندین ضرابهنگ است که در رابطه‌های مسالمت‌آمیز با یکدیگر به سر می‌برند. قدرت این ضرابهنگ‌ها موجب شده تا در تقابل میان امر پنداشته با امر زیسته، برتری با امر زیسته باشد.

^۱ این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول است که در رشته شهرسازی، با راهنمایی نویسنده مسئول و با عنوان «کاوش ضرابهنگ زندگی روزانه در ساماندهی مصرف فضای شهری، مورد پژوهی: شهرهای رشت و کاشان» در دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه هنر انجام شده است.

ارجاع به این مقاله: برزگر، سپیده و حبیبی، میترا. (۱۳۹۹). کاوش ضرابهنگ زندگی روزانه در ساماندهی مصرف فضای شهری مورد پژوهی: پیاده راه شهر رشت. *دانش شهرسازی*، (۱۴)، ۴۹-۷۱.

doi: 10.22124/upk.2020.15758.1404

بیان مسأله

اکنون، فضا از معنای جغرافیایی، علمی، ریاضی‌وار و اقلیدسی خود فراتر رفته است (لوفور^۱، ۱۹۷۴، ۱) و دیگر به آن امر خلاً گونه تعبیر نمی‌گردد. فضا دربرگیرنده همه ابعاد وجودی ما و فراتر از بُعد کالبدی است. تولید فضای تهی، انتقادی است که امروزه بر اندیشه و عمل شهرسازی در پاسخ به مسئله شهر وارد می‌شود. در حالی که گذار از این مخصصه از ظرفیت شهر خارج شده، نیروهای بالادست، سعی بر قبضه تولید و عرضه فضا دارند و پاسخ به این مسئله، نیازمند راهکاری خلاقانه است. پیاده راه فرهنگی شهر رشت از نمونه‌های بارز فضاهای شهری است که به ساحت کشمکش میان قبضه فضا از سوی بالادست و بازپس‌گیری و از آن خود کردن فضا از سوی لایه‌های مردمی تبدیل شده است.

همراه با اندیشه مدرن بود که فضا درگیر معنایی متعدد و گاه، در تضاد با یکدیگر شد (کرنگ و ثریفت، ۲۰۰۰، ۱۳). افزون بر این، ویژگی بازنمودی فضا سبب گشت تا فضا هرچه بیشتر به امری پیچیده‌تر و چندلایه بدل گردد. پیچیدگی فضا با پیچیدگی روابط اجتماعی همراه گشته و ردپایی از معماری نامرئی اجتماع بر محیط مرئی مصنوع قرار گرفته است (مایلز^۲، ۲۰۰۷، ۱۷). از این رو، فضای شهری، واجد چندین لایه است که گروه‌های مختلف مردم، معناهای متفاوتی بدان می‌بخشند (مدنی‌پور^۳، ۲۰۰۱، ۱۵۸). فضای شهری پیاده‌راه رشت نیز طی فرآیندی تاریخی شکل گرفته و با وجود طیف گسترده‌ای از فعالیت‌ها و کاربری‌هایی که در آن وجود دارد، واجد پیچیدگی‌های مختلفی در لایه‌های کالبدی، تاریخی و اجتماعی خود است. این محدوده که در طول سالیان، طی طرح‌های آمرانه متعددی، اکنون، «پیاده راه فرهنگی رشت» نامیده می‌شود؛ از جمله فضاهای اصلی و عمومی شهر رشت به شمار می‌آید. آشکار است که مطالعه این فضا، به‌سان امری پیچیده و چندگانه، مستلزم توجه به فرآیندهای اجتماعی تولید و مصرف فضا در آن است. با این دیدگاه می‌توان به تناقضات درونی آن پی برد. جدل سه سویه فضا و ضرباهنگ‌کاوای شاکله‌ای جدید در مطالعات فضای شهری است که بر اساس آن‌ها، مسئله تولید فضا به‌سان فضای پنداشته (فضای متخصصان) در برابر فضای زیسته (نمودهای زندگی روزانه و روش‌های خلاقانه زندگی اجتماعی) قرار می‌گیرد (مریفیلد^۴، ۱۹۹۳، ۱۷۳). سپس، در اثر تغییر شیوه‌های تولید فضا، تفاوت‌های ظریفی در تعریف فضا، تولید و مصرف آن ایجاد می‌شود. با سلطه هرچه بیشتر فضای پنداشته و دگرگونی‌های منتج از فرآیند شهرنشینی در «طلیعه شهر سوم» (لوفور، ۱۹۶۸، ۱۳۰)، شهر سیاسی پدیدار می‌گردد تا زندگی اجتماعی سازمان‌یافته‌ای در شهرها آغاز و بدین سان، روش تولید فضا متفاوت شود (لوفور، ۱۹۷۴، ۱۰۲-۱۰۳). بنابراین، فضا به محصولی سیاسی-اجتماعی و کالایی مبادله‌ای (قابل تولید و مصرف) تبدیل می‌گردد (برگل، برگل، دزس^۵، ۱۹۸۷). از این زمان است که اشغال و تولید فضا، ابزاری برای مهار مصرف فضا شد (لوفور، ۱۹۷۳، ۶۳). درحقیقت، قدرت و متخصصان به‌جای تولید فضا و ایجاد بستری مناسب برای زندگی روزانه، کوشیده‌اند تا امر روزانه را به روزمرگی و فضای مصرف را به فضایی برای مصرف بدل نمایند. هدف پژوهش حاضر آن است تا از طریق کاوش ضرباهنگ‌های زندگی روزانه در فضای شهری، به شیوه مصرف خودخواسته فضا از سوی مردم پی ببرد تا از یافته‌های آن برای ساماندهی مصرف فضا، مدیریت و شکل‌گیری زندگی روزانه بهره جست.

مبانی نظری

ضرباهنگ

ضرباهنگ^۶ به معنای وزن، تأکید و سرعت، لحن یا آهنگ، تکرار و توالی، و الگوهای حرکتی است که واجد نظم نظام‌مند، مبتنی بر بازه زمانی و تأکیدهای دوره‌ای است (فرهنگ فارسی معین، ۲۲ مهر ۱۳۹۸؛ لغتنامه دهخدا، ۲۲ مهر ۱۳۹۸؛ دیکشنری کمبریج^۷،

^۱ Lefebvre

^۲ Miles

^۳ Madanipour

^۴ Merrifield

^۵ Burgel, Burgel, Dezes

^۶ Rhythm

^۷ Cambridge Dictionary

۱ ژانویه ۲۰۱۷؛ مریام-وبستر^۱، ۱ ژانویه ۲۰۱۷؛ دیکشنری آکسفورد^۲، ۱ ژانویه ۲۰۱۷). ضرباهنگ در معماری، به تکرار منظم یا هماهنگ خطوط، شکل‌ها یا رنگ‌ها (چینگ، ۱۹۷۹، ۳۶۸-۳۷۰) و در طراحی شهری، به تکرار قوی، منظم و پیوسته میان عناصر و اجزایی تعبیر شده که کل را پدید می‌آورند (لینچ، ۱۹۸۱، ۱۲۰). ضرباهنگ در مطالعات مرتبط با علوم اجتماعی، حرکتی متشکل از تکرار واحدهایی در دوره زمانی و در فضا است که میان افراد، فضا و زمان پیوند می‌زند (لوفور، ۱۹۹۲، ۸۹). ضرباهنگ امری برخوردار از الگو، منتج از حرکت، منظم، متغیر و در عین حال، تکرار شونده و کیفیتی است که از پیوند فضا با بُعد چهارم خود، یعنی زمان، حاصل می‌شود. با جاری شدن زمان در فضا و حضور انسان با بدن فیزیکی خود در فضا است که همه فعالیت‌های انسانی در فضا، واجد ضرباهنگ می‌شوند؛ خواه این فعالیت‌ها، امری تکراری و از روی عادت باشند یا اینکه امری لحظه‌ای و خلاقانه که به‌رغم سرچشمه گرفتن از بستر عادی‌ترین امور زندگی، می‌توانند چارچوب‌ها و قیود تحمیلی را درهم شکنند و در فضا جریان یابند.

زندگی روزانه

زندگی روزانه^۳ آن ساحتی است که واجد لحظه اکنون، زمان رخداد و آفرینش، بُعد پنهان و خلاق زندگی است (لوفور، ۱۹۵۸، ۴۱؛ لوفور، ۱۹۷۴، ۴۲۲). روی مقابل زندگی روزانه، روزمرگی^۴ یا مصرف برنامه‌ریزی شده است (لوفور، ۱۹۷۴، ۸۹). قدرت می‌کوشد تا از طریق مصرف، زندگی روزانه را کنترل و روابط اجتماعی را درون موضوع‌های پیش‌پاافتاده، محاط و پنهان کند (لوفور، ۱۹۵۸، ۷۹). زندگی روزمره^۵ از نوع زندگی برنامه‌ریزی شده‌ای است که کار، زندگی و دیگر جنبه‌های آن تحت مراقبت، کنترل و نظارت قدرت قرار دارد (مریفیلد، ۲۰۰۲، ۷۹). زندگی روزانه یعنی نیاز برای تازگی و هم‌ذات‌پنداری‌های جدید تا دل‌زدگی فزاینده در روزمرگی قابل تحمل شود (لش، ۱۹۹۱، ۵۲۱). روزمرگی عمومی‌ترین محصولی است که در این دوران تولید شده و خود، متضمن مصرف خود است. روزمرگی جهانی‌ترین و منحصربه‌فردترین، اجتماعی‌ترین و خصوصی‌ترین، آشکارترین و پنهان‌ترین چیز در عصر ماست (لوفور، ۱۹۸۷، ۹). زندگی روزانه، محصول بشر منفرد یا اجتماعی است که شکل‌های طبیعی و خودبه‌خودی ملزومات زندگی و خواسته‌های انسانی را به شکوفایی می‌رساند (شرینگهام^۶، ۲۰۰۶، ۱۴۳).

مصرف فضا

تولید فضا و مصرف آن در اقتصاد سیاسی فضا، بررسی می‌شوند. تولید فضا^۷ یعنی هر جامعه‌ای فضای مخصوص به خود را، همان‌گونه که باید و همچون،/بژه‌ای برای تحلیل و توضیح کلی نظری، ارائه می‌کند (لوفور، ۱۹۷۴، ۳۱). پس از تولید، فضا مصرف می‌شود. در تولید و مصرف فضا^۸، هر نظم فضایی جدیدی با ابزارهای تولید خود در شهر و فضاهای آن همراه می‌شود و این ابزارها در قبضه قدرت قرار دارند (لوفور، ۱۹۶۸، ۱۳۰). قدرت ضمن کنترل تولید فضا، مصرف فضا را نیز مهار می‌کند و می‌کوشد تا شهر گرایی را به روشی برای تضمین بقای خود سوق دهد (لوفور، ۱۹۷۳، ۶۳) و فضای مصرف را به فضایی برای مصرف تبدیل کند (لوفور، ۱۹۷۴، ۳۵۲). مصرف فضا به معنای خرید آن نیست، بلکه هم‌تراز با جستجو در شناخت فضاها، همچون کالایی مصرفی است و از طریق فعالیت‌هایی بازتاب می‌یابد که روش‌های خلاقانه را در عمل دربرمی‌گیرند. شاید تولید فضا به کل در دستان قدرت باشد؛ اما مصرف خلاقانه فضا در دست شهروندان و استفاده خاص آنان از زمان است. از این‌روست که مصرف خودخواسته فضا در برابر شیوه قاهرانه تولید آن قرار می‌گیرد و به پاسخ مردم در برابر شیوه‌های تولید فضا تعبیر می‌گردد.

این نگاه به تولید و مصرف فضا منتج از جدل سه سویه، تریالکتیک یا دیالکتیک سه‌گانه و واجد ابعاد فضا-زمان است (گونوردنا، ۲۰۰۸، ۶۲). جدل سه سویه شامل سه جزء است شکل ۱. مدل سه‌گانه فضایی و ماتریس تولید اجتماعی فضا؛ مأخذ: (حبیبی و برزگر، که به یکدیگر پیوند خورده‌اند؛ اما هویت منحصربه‌فرد خود را (۵۱، ۱۳۹۷)

^۱ Merriam-Webster

^۲ Oxford Dictionary

^۳ Daily Life

^۴ Everydayness

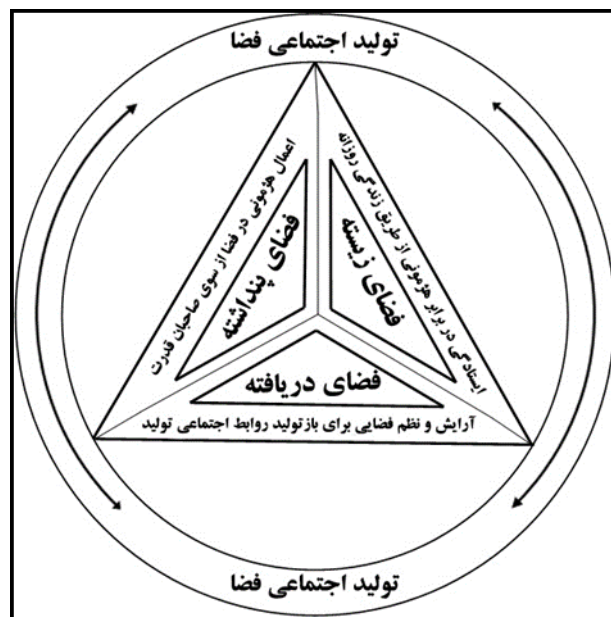
^۵ Everyday Life

^۶ Sheringham

^۷ Production of Space

^۸ Consumption of Space

نگه‌داشته‌اند و در برابر منطق دوگانه گرا مقاومت می‌کنند (کلمن، ۲۰۱۴، ۱۳۳-۱۳۴). بر این اساس، فضای اجتماعی و فهم آن، سه شکل اساسی به خود می‌گیرند که لوفور آن‌ها را کنش فضایی، بازنمایی‌های فضا و فضای بازنمایی شده توصیف می‌کند و سه شیوه تولید فضا را به تصویر می‌کشد (شکل ۱): الف) روش مادی: عمل فضایی؛ ب) روش ذهنی: بازنمایی فضا؛ و ج) روش زیستی: فضای بازنمایی^۳. این تثلیث در درک فضا بدین صورت است: فضای دریافته (یا همان کنش فضایی یا آرایش فضایی در شهر)، فضای پنداشته (یا همان بازنمایی‌های فضا به دست مأموریت‌های دولت یا متخصصان برنامه‌ریزی فضا) و فضای زیسته (یا همان فضای بازنمایی شده یا نمودهای زندگی روزانه افراد) (مریفلد، ۱۹۹۳، ۱۷۳). کشمکشی که در ارتباط با تولید فضا در شهر دیده می‌شود، در اثر این است که قدرت با اشغال و تولید فضا، در برابر مردم و زمان خودخواسته برای مصرف فضا قرار می‌گیرد. مردم با استفاده خاصی که از فضا و زمان دارند می‌کوشند تا فضای زیسته خود را بازپس گیرند. برای درک بهتر این موضوع، باید به مسئله مصرف فضا در شهر اشاره نمود.

شکل ۱. مدل سه‌گانه فضایی و ماتریس تولید اجتماعی فضا (برگرفته از: حبیبی و بزرگر، ۱۳۹۷، ۵۱)

ضربانگ کاوی

فضا به‌مثابه محصولی سیاسی و اجتماعی و همچنین، کالایی قابل خریدوفروش، تولید و مصرف می‌شود (برگل و همکاران، ۱۹۸۷). از این رو است که زمان سرمایه با کمک ساعت‌های کاری یکنواخت، تهدیدی برای به‌زانو درآوردن همه جنبه‌های زندگی در برابر کار به شمار می‌آید (لوفور، ۱۹۹۲، ۸۹). از یک‌سو، کشمکشی میان نوعی از زمان وجود دارد که معیار، تحمیلی و خارجی است و از سویی دیگر، زمانی از جنس درون‌زاد وجود دارد. ضربانگ‌ها حاصل جریان زمان در فضا است. برخی از آن‌ها از امر چرخه‌ای و از طبیعت سرچشمه می‌گیرند که دوره تناوب مشخصی دارند و همچنین نقطه آغاز آن‌ها تکرار می‌شود (هنریکس، تیانن، والیاو، ۲۰۱۴). برخی دیگر، حاصل امر خطی‌اند و به ماشینی شدن بازمی‌گردند. این ضربانگ‌ها از گونه مکانیکی و از طریق توالی و بازتولید پدیده‌ای یکسان صورت می‌گیرند که در بازه‌های به‌تقریب مشابهی تعریف می‌شوند. اگرچه ضربانگ خطی و ضربانگ چرخه‌ای آشکارا با یکدیگر تفاوت دارند؛ اما به یکدیگر مرتبط‌اند (لوفور، ۱۹۹۲، ۹۰). در اثر بروز شیوه‌های مختلف مصرف فضا است که تضاد و کشمکش میان ضربانگ‌ها به وجود می‌آید که به چندضربانگی تعبیر می‌شود که همواره برآمده از تضاد و همچنین، برآمده از مقاومت در

^۱ Spatial Practice

^۲ Representation of Space

^۳ Representational Space

برابر این تضاد است. این رابطه متضاد را می‌توان به کشمکش میان دو گرایش تعبیر کرد: یکی، گرایش به یکدست‌سازی و دیگری، گرایش به تنوع (لوفور، ۱۹۹۲، ۸۹؛ شیلدز^۱، ۲۰۰۴، ۱۳۱، فیشر^۲، ۲۰۰۹، ۵۹). بدین‌سان، فرهنگ تمدن یا نافرمانی در عرصه‌ای از کشمکش به نمایش درمی‌آید و تلاشی برای شکستن چارچوب‌های سست به جایگزینی برای شکستن چارچوب‌های سخت تبدیل می‌شود (خواجehزاده، ۸ مهر ۱۳۹۷).

از آن‌رو که شهرها حبابی بر روی فعالیت‌های انسانی‌اند؛ در شهرهاست که فضا با تأثیر از زمان، چندگانه و چندلایه می‌شود و زمانی که گروه‌های مختلف مردم، معنای متفاوتی بدان می‌بخشند، این فضا ابعاد اجتماعی را بازتاب می‌دهد (مدنی‌پور، ۲۰۰۱، ۱۵۸). ضرباهنگ کاوی روشی برای پژوهیدن پدیده‌های فرهنگی، پیچیده و چندلایه، همچون، شهر است که نخست بر هستی‌شناسی بودن و چگونگی وقوع رویدادها در سطح تجربه تمرکز دارد؛ و سپس، بر تعاملی بودن و شیوه توصیف اشیاء از طریق نظم‌های ضرباهنگ‌دار مبتنی است. سه مؤلفه اصلی بر مطالعات ضرباهنگ تأثیر دارند: اقلیم، فرهنگ و قدرت انتظام‌بخش. پرداختن به تأثیر این سه مؤلفه بر ضرباهنگ‌های جاری در فضای شهری سبب می‌شوند تا به ناهمگنی موجود در شهرهای مورد مطالعه در حوزه جغرافیایی مشابه دست‌یابیم (لوفور، ۱۹۹۲، ۹۱). اقلیم و بستر طبیعی زمین در ضرباهنگ‌های چرخه‌ای تجلی می‌یابند. فرهنگ نیز، با تبیین همه جنبه‌های ویژه زندگی، و به بیانی دقیق‌تر، نظامی از ارزش‌های نهفته در زندگی، است (توسلی، ۱۳۷۹) که همه این ارزش‌ها در روابط اجتماعی و ضرباهنگ‌ها، خود را می‌گشایند و نشان می‌دهند. ضرباهنگ‌های منتج از فرهنگ، در آیین‌ها، رمزها و روابط در شهرها به چشم می‌آیند (لوفور، ۱۹۹۲، ۹۶). در گذشته، اقلیم و فرهنگ، نقش مهمی در شکل‌گیری شهرها داشتند؛ اما از زمان دگرگونی و دگردیسی شهر و مفهوم آن در دوران مدرن بود که این دو کنار گذاشته و فقط به دانش فنی زمانه در خدمت قدرت بسنده شد (حبیبی، ۱۳۹۴). دانش فنی در قالب نظریه‌های برنامه‌ریزی و طراحی شهری و همچنین، طرح‌های شهری تولیدشده، در نظام تولید و مصرف، به ابزار قدرت تبدیل شده‌اند و مأموران قدرت سیاسی از آن‌ها برای مهار تهیه و تولید فضا بهره می‌برند. اقلیم و فرهنگ در برابر قدرت عقب‌نشینی می‌کنند تا «شیوه قاهرانه مصرف را پنهان کنند» (لوفور، ۱۹۹۲، ۷۴). با کاوش ضرباهنگ می‌توان دریافت که چگونه ضرباهنگ‌ها به تجربه انسانی در بستر فضا شکل می‌دهند و چگونه این تجربه‌ها، خمیرمایه زندگی روزانه و تقابل آن با روزمرگی می‌شوند (مارتینوویچ^۳، ۲۰۱۳). کاوش ضرباهنگ کمک می‌کند تا با رویکردی فرارشته‌ای، به مطالعه بُعد پنهان زندگی در ساحت فضاهای شهری بنشینیم (لوفور، ۱۹۹۲، ۳۸). در کاوش ضرباهنگ زندگی روزانه، توجه به این بُعد پنهان است که ما را به شناسایی جنبه‌هایی رهنمون می‌سازد که در برابر قدرت مقاومت می‌کنند و فضای شهری را به‌سان فضای تحول به نمایش می‌گذارند (لوفور، ۱۹۹۲، ۲۶).

پیشینه پژوهش

لوفور با مقایسه ضرب‌آهنگ‌های شهرهای مدیترانه‌ای و شهرهای اقیانوسی به دلیل تفاوت میان این شهرها می‌پردازد (لوفور، ۱۹۹۲). شاید این دیدگاه، شبیه پرداختن به جبر جغرافیایی باشد (خاکرند، ۱۳۷۷، ۴۸) یا در ارتباط با آرای منتسکیو درباره تأثیر جغرافیا و اقلیم بر روحیه ملت‌ها به نظر آید (رحیمی سجاسی، ۱۳۸۹، ۱۰۵). لوفور این دستمایه را با دیدگاهی متفاوت بررسی می‌کند. او فقط به تأثیر اقلیم نمی‌پردازد، بلکه با توجه به ضرب‌آهنگ‌های خطی و چرخه‌ای به این نتیجه می‌رسد که تحمیل نظم از سوی قدرت و در مقابل، مقاومت لایه‌های زیرین به چه شکل خود را در فضاهای شهری نشان می‌دهد. او با بسط نظریه لحظه‌ها و با تأثیر از نیچه، چنین باور دارد که رویدادهای ویژه واجد مدت‌زمانی محدودند که در زندگی روزانه پنهان می‌شوند و این رویدادها، پیوستگی زندگی روزانه را با معرفی دگرگونی‌های بنیادین، از هم می‌گسلند (لوفور، ۱۹۹۲). برگردان کتاب ضرب‌آهنگ‌کاوی به انگلیسی، سبب شد تا این موضوع در پژوهش‌های مختلفی دنبال شود. روش غالب پژوهش در آن‌ها، بهره‌گیری از مطالعات میدانی و مطالعات کتابخانه‌ای بوده است. آنان همچنین، به بررسی موارد متعددی پرداخته‌اند که از دسته‌بندی آن‌ها، می‌توان به جدول ۱ دست‌یافت.

^۱ Shields

^۲ Fisher

^۳ Martinović

جدول ۱

دسته‌بندی پژوهش‌های پیشین با موضوع ضرابهنگ کاوی بر اساس معیارهای مورد پژوهش

مکان	پژوهشگران (سال)	معیارها	فضا
شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ سومراسویل؛ همشایر.	لوفور (۱۹۹۲)؛ داتی (۲۰۱۱)؛ مارتینوویچ (۲۰۱۳).	میزان تفاوت ادراکی مردم از فضا طی شبانه‌روز و فصل‌ها	
شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ سومراسویل.	لوفور (۱۹۹۲)؛ مارتینوویچ (۲۰۱۳).	تغییرات منظر صوتی حاصل چرخه‌های اقلیمی	
شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ سومراسویل؛ لندن؛ لیسبون.	لوفور (۱۹۹۲)؛ مارتینوویچ (۲۰۱۳)؛ سیمپسون (۲۰۰۸)؛ لتوری و کزکلا (۲۰۱۳).	اطلاعات حاصل از حواس پنج‌گانه	
شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ لندن؛ سومراسویل؛ شانگهای؛ نیوکاسل؛ همشایر؛ یزد؛ فومن؛ شهرکرد؛ بوشهر؛ اصفهان.	لوفور (۱۹۹۲)؛ لیم (۲۰۱۳)؛ لیون (۲۰۱۶)؛ مارتینوویچ (۲۰۱۳)؛ سینکلر (۲۰۱۳)؛ سیمپسون (۲۰۰۸)؛ لاگرکوئیست (۲۰۱۳)؛ اسکنل (۲۰۰۶)؛ شاو (۲۰۱۲)؛ داتی (۲۰۱۱)؛ بحرینی و آفاکریمی (۱۳۹۵)؛ بحرینی و خسروی (۱۳۹۴)؛ قلعه نویی و جبل عاملیان (۱۳۹۴).	تأثیر متقابل ضرابهنگ‌های خطی و ضرابهنگ‌های طبیعی	
شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ لندن؛ بلفاست؛ اسکاتلند؛ ایالات متحده؛ سومراسویل؛ مکزیک؛ شانگهای؛ اسپانیا؛ نیوکاسل؛ اصفهان.	لوفور (۱۹۹۲)؛ لیم (۲۰۱۳)؛ لیون (۲۰۱۶)؛ پریسکات (۲۰۱۱)؛ اشمیدر (۲۰۱۲)؛ گونزالز (۲۰۱۶)؛ پزانوسکی-براون (۲۰۱۵)؛ کلارمونت (۲۰۱۶)؛ مارتینوویچ (۲۰۱۳)؛ هدرینگتون (۲۰۱۳)؛ مورتون (۲۰۱۵)؛ لاگرکوئیست (۲۰۱۳)؛ مارکو (۲۰۱۷)؛ اسکنل (۲۰۰۶)؛ قلعه نویی و جبل عاملیان (۱۳۹۴).	نوع ضرابهنگ‌ها (چند ضرابهنگی، خوش ضرابهنگی، بد ضرابهنگی)	
شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ لندن؛ سومراسویل؛ نیوکاسل.	لوفور (۱۹۹۲)؛ لیم (۲۰۱۳)؛ مارتینوویچ (۲۰۱۳)؛ سینکلر (۲۰۱۳)؛ سیمپسون (۲۰۰۸)؛ اسکنل (۲۰۰۶)؛ شاو (۲۰۱۲).	رابطه نسبی ضرابهنگ‌ها (شیوه جهت‌گیری، توزیع، رد یا پذیرش ضرابهنگ‌ها)	دریافته
شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ لندن؛ سومراسویل؛ مکزیک؛ نیوکاسل؛ همشایر؛ اصفهان.	لوفور (۱۹۹۲)؛ لیون (۲۰۱۶)؛ مارتینوویچ (۲۰۱۳)؛ سینکلر (۲۰۱۳)؛ ایوانز (۲۰۰۱)؛ مورتون (۲۰۱۵)؛ سیمپسون (۲۰۰۸)؛ لتوری و کزکلا (۲۰۱۳)؛ شاو (۲۰۱۲)؛ داتی (۲۰۱۱)؛ قلعه نویی و جبل عاملیان (۱۳۹۴).	تأثیر متقابل راهبردهای غیررسمی و مداخلات برنامه‌ریزی شده در شکل‌گیری ضرابهنگ‌ها	
شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ لندن؛ سومراسویل؛ شانگهای؛ لیسبون؛ نیوکاسل؛ شهرکرد؛ بوشهر؛ یزد؛ فومن؛ اصفهان.	لوفور (۱۹۹۲)؛ لیم (۲۰۱۳)؛ لیون (۲۰۱۶)؛ مارتینوویچ (۲۰۱۳)؛ سینکلر (۲۰۱۳)؛ سیمپسون (۲۰۰۸)؛ لتوری و کزکلا (۲۰۱۳)؛ لاگرکوئیست (۲۰۱۳)؛ اسکنل (۲۰۰۶)؛ شاو (۲۰۱۲)؛ بحرینی و آفاکریمی (۱۳۹۵)؛ بحرینی و خسروی (۱۳۹۴)؛ قلعه نویی و جبل عاملیان (۱۳۹۴).	تأثیر متقابل مکان و نوع ضرابهنگ‌ها	
شهرکرد؛ بوشهر؛ یزد؛ فومن؛ اصفهان.	بحرینی و آفاکریمی (۱۳۹۵)؛ بحرینی و خسروی (۱۳۹۴)؛ قلعه نویی و جبل عاملیان (۱۳۹۴).	میزان همخوانی میان مؤلفه‌های کالبدی و آسایش اقلیمی	
شهرکرد؛ بوشهر؛ یزد؛ فومن؛ اصفهان.	بحرینی و آفاکریمی (۱۳۹۵)؛ بحرینی و خسروی (۱۳۹۴)؛ قلعه نویی و جبل عاملیان (۱۳۹۴).	تغییرات سیمای شهر متناسب با ضرابهنگ‌های چرخه‌ای	
شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ لیسبون؛ سومراسویل؛ نیوکاسل؛ شهرکرد؛ بوشهر؛ یزد؛ فومن؛ اصفهان.	لوفور (۱۹۹۲)؛ لتوری و کزکلا (۲۰۱۳)؛ مارتینوویچ (۲۰۱۳)؛ لاگرکوئیست (۲۰۱۳)؛ شاو (۲۰۱۲)؛ بحرینی و آفاکریمی (۱۳۹۵)؛ بحرینی و خسروی (۱۳۹۴)؛ قلعه نویی و جبل عاملیان (۱۳۹۴).	نوع خدمات و امکانات رسمی و غیررسمی در فضا، طی چرخه‌های زمانی مختلف در طول شبانه‌روز	
شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ سومراسویل؛ لندن؛ لیسبون؛ نیوکاسل؛ همشایر.	لوفور (۱۹۹۲)؛ مارتینوویچ (۲۰۱۳)؛ سیمپسون (۲۰۰۸)؛ لتوری و کزکلا (۲۰۱۳)؛ شاو (۲۰۱۲)؛ داتی (۲۰۱۱).	گفتمان‌های غالب رسمی در فضای شهری	پیدا شده
شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ لندن؛ سومراسویل؛ مکزیک؛ نیوکاسل؛ همشایر.	لوفور (۱۹۹۲)؛ لیون (۲۰۱۶)؛ مارتینوویچ (۲۰۱۳)؛ سینکلر (۲۰۱۳)؛ ایوانز (۲۰۰۱)؛ مورتون (۲۰۱۵)؛ سیمپسون (۲۰۰۸)؛ لتوری و کزکلا (۲۰۱۳)؛ شاو (۲۰۱۲)؛ داتی (۲۰۱۱).	انضباط سیاسی مؤثر بر تولید ضرابهنگ‌های رسمی	

مکان	پژوهشگران (سال)	معیارها	فضا
شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ سومراسویل؛ لندن؛ لیسبون؛ نیوکاسل؛ همشایر؛ اصفهان.	لوفور (۱۹۹۲)؛ مارتینوویچ (۲۰۱۳)؛ سیمپسون (۲۰۰۸)؛ لتووری و کزکلا (۲۰۱۳)؛ شاو (۲۰۱۲)؛ داتی (۲۰۱۱)؛ قلعه نویی و جبل عاملیان (۱۳۹۴).	شیوه مصرف فضا از سوی گروه‌های مختلف حاضر	زیسته
شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ لندن؛ سومراسویل؛ مکزیک؛ نیوکاسل؛ همشایر؛ اصفهان.	لوفور (۱۹۹۲)؛ لیون (۲۰۱۶)؛ مارتینوویچ (۲۰۱۳)؛ سینکلر (۲۰۱۳)؛ ایوانز (۲۰۰۱)؛ مورتون (۲۰۱۵)؛ سیمپسون (۲۰۰۸)؛ لتووری و کزکلا (۲۰۱۳)؛ شاو (۲۰۱۲)؛ داتی (۲۰۱۱)؛ قلعه نویی و جبل عاملیان (۱۳۹۴).	تعدد و نوع فعالیت‌های مشترک و خودانگیخته بیرونی	
شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ لندن؛ سومراسویل؛ مکزیک؛ نیوکاسل؛ لیسبون.	لوفور (۱۹۹۲)؛ لیون (۲۰۱۶)؛ مارتینوویچ (۲۰۱۳)؛ سینکلر (۲۰۱۳)؛ ایوانز (۲۰۰۱)؛ مورتون (۲۰۱۵)؛ سیمپسون (۲۰۰۸)؛ لتووری و کزکلا (۲۰۱۳).	نوع و شکل روابط آشکار مردم در فضا و فعالیت‌هایشان	
شهر کرد؛ بوشهر؛ یزد؛ فومن؛ اصفهان.	بحرینی و آقا کریمی (۱۳۹۵)؛ بحرینی و خسروی (۱۳۹۴)؛ قلعه نویی و جبل عاملیان (۱۳۹۴).	مدت‌زمان در دسترس برای مردم برای حضور در فضا و استفاده از آن با توجه به ویژگی‌های اقلیمی	
شهرهای حاشیه دریای مدیترانه؛ لندن؛ سومراسویل؛ شانگهای؛ نیوکاسل؛ همشایر.	لوفور (۱۹۹۲)؛ لیون (۲۰۱۶)؛ مارتینوویچ (۲۰۱۳)؛ سینکلر (۲۰۱۳)؛ ایوانز (۲۰۰۶)؛ اسکنل (۲۰۰۶)؛ شاو (۲۰۱۲)؛ داتی (۲۰۱۱).	تواتر و مدت‌زمان رویدادها و آیین‌های فرهنگی	
شهرهای حاشیه دریای مدیترانه	لوفور (۱۹۹۲)	تأثیر ویژگی‌های فرهنگی بر تسهیل/تحدید حضور در فضا	

از مجموعه این پژوهش می‌توان بدین نتیجه رسید که در حوزه شهرسازی، درباره شیوه مصرف زمان مند فضا از طریق زندگی روزانه و به‌ویژه، با تأکید همزمان بر اقلیم، فرهنگ و قدرت انتظام‌بخش پژوهشی صورت پذیرفته است. از این رو، پژوهش حاضر به دلیل مطالعه تأثیر این سه مؤلفه بر ضرباهنگ‌های سه گونه فضا (دریافته، پنداشته و زیسته) که به‌سان تقابل قدرت و مقاومت در زندگی روزانه بروز می‌یابند و فضا را به ساحت اصلی این تقابل بدل می‌سازند، پژوهشی جدید به شمار می‌آید؛ پژوهشی که در پی چگونگی مصرف خلاق و زمان مند فضا از سوی مردم است. مجموعه معیارهای به دست آمده در پیشینه پژوهش، در جدول ۲ خلاصه و دسته‌بندی شدند تا بتوان از مجموعه آن‌ها، معیارهای پژوهش حاضر را تعیین و تدقیق نمود.

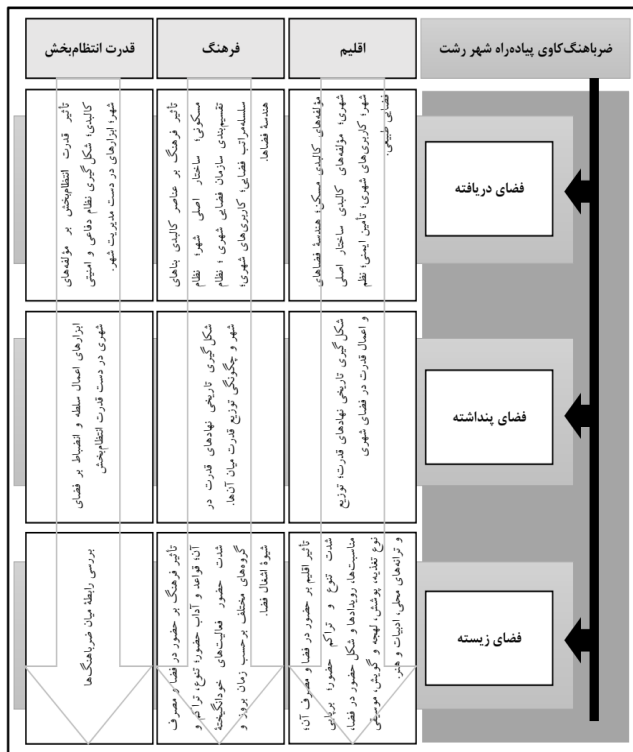
جدول ۲.

معیارهای پژوهش حاضر

معیارهای ضرباهنگ کاوی	مؤلفه‌ها	فضا
تبیین تأثیر اقلیم بر مؤلفه‌های کالبدی در محیط مصنوع شامل مؤلفه‌های کالبدی خانه‌های مسکونی (تراکم، توده و فضا، مصالح)؛ استقرار و هم‌جواری بناهای مسکونی (جهت‌گیری، هم‌جواری، معابر، دید و منظر)؛ هندسه فضاهای شهری (محور گرایی، مرکزگرایی، جهت‌های اصلی، فرم‌ها، نقاط عطف، ورودی‌ها، شیوه تکرار)؛ مؤلفه‌های کالبدی ساختار اصلی شهر؛ کاربری‌های شهری (شیوه استقرار، توزیع و تکرار)؛ مؤلفه‌های تأمین ایمنی.	اقلیم	در یافته
تبیین تأثیر اقلیم بر نظم فضایی حاصل از عناصر چهارگانه طبیعی شامل نظم آب، گیاه، خاک و هوا.		
تبیین تأثیر فرهنگ بر عناصر کالبدی در محیط مصنوع شامل مؤلفه‌های کالبدی بناهای مسکونی؛ ساختار اصلی شهر؛ نظام تقسیم‌بندی سازمان فضایی شهری (نظام محله بندی، بیان فیزیکی محدوده‌ها)؛ نظام سلسله‌مراتب فضایی قلمروهای خصوصی تا عمومی در شهر؛ کاربری‌های شهری (چگونگی استقرار، توزیع و نحوه تکرار)؛ هندسه فضاهای شهری (شامل محور گرایی، مرکزگرایی، جهت‌های اصلی، فرم‌ها، نقاط عطف، ورودی‌ها، شیوه تکرار).	فرهنگ	
تبیین تأثیر قدرت انتظام‌بخش بر مؤلفه‌های کالبدی در محیط مصنوع شامل شکل‌گیری مؤلفه‌های کالبدی در نظام دفاعی و امنیتی شهر (تاریخی و معاصر)؛ ابزارهای در دست مدیریت شهر.	قدرت	پنداشته
تبیین تأثیر اقلیم بر شکل‌گیری تاریخی نهادهای قدرت در شهر؛ چگونگی توزیع و اعمال قدرت در فضاهای شهری.	اقلیم	
تبیین تأثیر فرهنگ بر شکل‌گیری تاریخی نهادهای قدرت انتظام‌بخش در شهر و چگونگی توزیع قدرت میان آن‌ها در این	فرهنگ	

فضاها.

قدرت	تبيين ابزارهای اعمال سلطه و انضباط بر فضای شهری در دست قدرت انتظام‌بخش شامل قوانین و مقررات و اعمال انضباط
انتظام‌بخش	سایر قدرت‌های شکل‌دهنده به فضاهاى شهری.
اقلیم	تبيين تأثیر اقلیم بر حضور در فضا و مصرف آن؛ شدت تنوع و تراکم حضور گروه‌های مختلف در فضاهاى شهری؛ زمان انجام فعالیت‌های روزانه، مدت‌زمان دوام و تواتر حضور فعالیت‌ها به تناسب چرخه‌های اقلیمی.
زیسته	تبيين تأثیر اقلیم بر مناسبت‌ها، رویدادها و شکل حضور در فضا، شامل برپایی فعالیت‌های آیینی چرخه‌ای؛ نوع تغذیه، پوشش، لهجه و گویش، موسیقی و ترانه‌های محلی، ادبیات و هنر.
فرهنگ	تبيين تأثیر فرهنگ بر حضور در فضا و مصرف آن؛ قواعد و آداب حضور گروه‌های مختلف در فضاهاى شهری؛ تنوع، تراکم و شدت حضور فعالیت‌های خودانگیخته گروه‌های مختلف برحسب زمان بروز و شیوه اشغال فضا.
قدرت	بررسی رابطه میان ضرباهنگ‌ها
انتظام‌بخش	

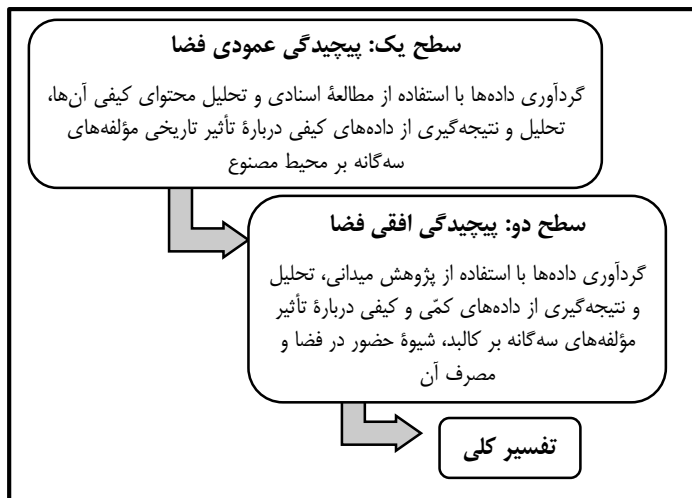

شکل ۲. مدل مفهومی پژوهش

با توجه به جدل سه سویه فضایی و سه‌گانه اقلیم، فرهنگ و قدرت انتظام‌بخش، فضای شهری تجلی‌گاه اصلی رویدادهای زندگی روزانه و روزمرگی است که هر یک، واجد ضرباهنگ‌هایی‌اند. ضرباهنگ در حوزه‌های مختلف، معناهای متعددی می‌یابد. در این پژوهش، منظور از ضرباهنگ آن کیفیتی است که از پیوند فضا با بُعد چهارم خود، یعنی زمان، حاصل می‌شود. با جاری شدن زمان در فضا و حضور انسان با بدن فیزیکی خود در فضا است که همه فعالیت‌های انسانی در فضا، واجد ضرباهنگ می‌شود. با توجه به جدل سه سویه، فضا در سه گونه آن، یعنی فضای دریافته (امر کالبدی)، فضای پنداشته (امر ذهنی) و فضای زیسته (امر اجتماعی) در نظر گرفته و در هر یک از این سه گونه، تأثیر سه مؤلفه اصلی، یعنی اقلیم، فرهنگ و قدرت انتظام‌بخش، بر شکل‌گیری و استمرار ضرباهنگ‌ها با کمک معیارهای مستخرج، مطالعه شد. با توجه به جمع‌بندی مبانی نظری، پیشینه پژوهش و استنتاج از مجموعه آن‌ها، مدل مفهومی به شرح شکل ۲ تدوین شده است.

روش پژوهش

پرسش اصلی این است که «چگونه می‌توان از ضرباهنگ کاوی برای ساماندهی بهتر مصرف فضا بهره برد؟» پاسخ بدین پرسش، مستلزم انتخاب روشی متناسب با پیچیدگی موضوع پژوهش بود. از این رو، به پارادایم پسا‌ساختارگرایی استناد شد تا بر اساس تحول همیشگی مدلول به اقتضای دال، بتوان واقعیت را به‌سان امری پاره‌پاره، رقیق و با خواص فرهنگی دید که در زمان‌های خاص، با مضامین باریک‌بینانه و جزئیات روی می‌دهد. بدین‌سان، با تأکید بیشتر بر هیئت و کالبد، تلاش شد تا گروه‌های مردمی و مصرف‌کننده فضا را درون متن زمان مطالعه نماییم (ساراپ، ۱۹۹۳، ۱۱؛ رحمانی فیروزجاه، ۱۳۸۳). استفاده از این پارادایم کمک نمود تا فضای شهری را در ارتباط با مردم و زندگی اجتماعی آنان مطالعه نماییم (لوفور، ۱۹۷۴؛ لوفور، ۱۹۹۲). به همین دلیل، از روش پس‌رونده-

شکل ۳. طرح و الگوی روش ترکیبی در پژوهش حاضر (برگرفته از: کرسول و پلانوکلاک، ۲۰۰۸، ص ۷۱)

پیش‌رونده^۱ استفاده شد که شامل مفاهیمی از فرآیندهای سرتاسری برای مطالعه فضای اجتماعی است و امکان گردآوری داده‌های مختلفی را فراهم می‌کند (لوفور، ۱۹۶۸، ۱۱۷). با استفاده از روش یادشده، سه‌گانه فضای زیسته-دریافته-پنداشته و تأثیر مؤلفه‌های اقلیم-فرهنگ-قدرت انتظام‌بخش بر آن‌ها در دو راستا بررسی شد: یکی، مطالعه پیچیدگی عمودی فضا؛ و دیگری، مطالعه پیچیدگی افقی آن. برای مطالعه پیچیدگی عمودی به تاریخ فضا در شهر رشت مراجعه شد. در مطالعه پیچیدگی افقی، به ضرباهنگ‌های مختلف شهر و مردمانش در بازه زمانی معین پرداخته و تلاش شد تا فعالیت‌های گروه‌های مختلف مصرف‌کنندگان فضا پوی^۲

شود. در سطح اول، برای مطالعه پیچیدگی عمودی فضا، از مطالعه اسناد کتابخانه‌ای و سپس، تحلیل محتوای کیفی و تفسیر آن‌ها بهره برده شد. در سطح دوم، از روش پژوهش میدانی و توصیفی استفاده شد. از آن‌رو که اکتفای صرف به داده‌های کمی یا کیفی ممکن نبود، از مزیت‌های هر دو روش کمی و کیفی بهره برده شد. از سویی، از زبان تفسیر در پژوهش کیفی، دیدن موردها در بافت خود، اختصاص دادن معانی به رویدادها و دیدن رویدادها از چندین نگاه استفاده (نیومن، ۲۰۰۰، ۳۵۶) و از سویی دیگر، بر اندازه‌گیری امور عینی، تأکید شد (نیومن، ۲۰۰۰، ۵۴). سپس، با استفاده از رویکرد ترکیبی و با ترکیب داده‌های کمی و کیفی از طریق توجه به روندها، تعمیم‌ها و همچنین، درک عمیق از دیدگاه‌های شرکت‌کنندگان، تصویر جامع‌تری از موضوع پژوهش فراهم گردید (کرسول، ۲۰۰۷، ۳۶-۳۷). در پایان، داده‌های گردآوری‌شده با یکدیگر تلفیق شدند. به‌طور کلی، چهار گونه طرح‌های اصلی روش‌های ترکیبی عبارت‌اند از: همسوسازی، تودرتو، تبیینی و اکتشافی (کرسول و پلانوکلاک، ۱۳۹۴، ۶۹). در این پژوهش از طرح همسوسازی استفاده شد (شکل ۳)؛ زیرا در این الگو از روش‌های متفاوتی برای بررسی سطوح مختلف استفاده می‌شود و سپس، نتایج حاصل از مطالعه هر سطح، در یک تفسیر کلی با یکدیگر ادغام می‌شود (کرسول و پلانوکلاک، ۲۰۰۸، ۷۳).

یافته‌ها و بحث

محدوده پژوهش

پیاده راه فرهنگی شهر رشت، طی فرآیندی تاریخی شکل گرفته است که طیف گسترده‌ای از فعالیت‌ها و کاربری‌ها در آن وجود دارد و از این‌رو، ضرباهنگ‌های مختلفی در آن دیده می‌شود. محدوده پژوهش در مرکزی‌ترین قسمت شهر رشت و در قلب بافت تاریخی آن قرار دارد. محدوده پژوهش شامل حدفاصل میدان شهرداری و سبزه‌میدان و همچنین، محور پیاده راه علم‌الهدی است که این دو میدان را به یکدیگر متصل نموده است (شکل ۴). در این محدوده، کاربری‌های اداری، تجاری و فرهنگی مختلفی مستقر شده است. این محدوده طی طرحی آمرانه به نام «طرح شهری پیاده راه فرهنگی رشت» و با نظارت شهرداری وقت در سال ۱۳۹۴، به شکل کنونی درآمد. این فضا از جمله فضاهای اصلی و عمومی شهر رشت به شمار می‌آید که جاذب جمعیت گردشگر و بومی از قشرهای گوناگون است. محدوده پژوهش شامل میدان شهرداری، خیابان علم‌الهدی و سبزه‌میدان بود. میدان شهرداری رشت، نخستین میدان شهرداری در ایران است که قدمت ساخت آن به دوره پهلوی اول و سال ۱۳۰۱ هجری شمسی بازمی‌گردد. این

^۱ Regressive-Progressive Method

^۲ Scan

شکل ۴. موقعیت محدوده پژوهش در شهر رشت

میدان، از نشانه‌های مدرن شهرسازی در شهر رشت به شمار می‌آید و از سال ۱۳۰۴ هجری شمسی، تغییرات آمرانه شهرسازی از میدان آغاز شده بود؛ برای مثال، احداث نخستین خیابان‌های مستقیم و راست‌گوشه که به میدان ختم می‌شدند، و همچنین، اعمال ضوابط نوکلاسیک در بدنه خیابان برای رعایت تقارن و توازن در نمای ساختمان‌های جدید از آن جمله‌اند. از سال ۱۳۴۲ هجری شمسی، با رواج یافتن الگوی مدرن و راه یافتن خودرو به بافت شهر، دستخوش دگرگونی در فرم و عملکرد شد. بدین ترتیب، پیرامون میدان، کاربری‌های اداری، تجاری و فرهنگی مستقر شدند و همچنین، یکی از دانه‌های بازار اصلی شهر به سوی میدان گشوده شد. سبزه‌میدان، میدان اصلی دیگری است که در محدوده پژوهش قرار دارد. عملکرد این میدان بیش از آنکه در خدمت ترافیک سواری باشد، به فضای سبز شهری اختصاص دارد.

پیرامون میدان نیز، بناهای تاریخی مانند حمام، بازار، مسجد و مدرسه قرار دارد که از دوران صفویه برجای مانده‌اند. این میدان در زمان حکومت محمدولی خان تنکابنی (نصرالسلطنه) در زمان سلطنت ناصرالدین شاه قاجار بازسازی و بهسازی و از همان زمان، به گردشگاه

عمومی تبدیل شد. خیابان علم‌الهدی^۱ یا به تعبیر قدیمی‌ها، شانزله‌ریزه رشت، اصلی‌ترین خیابان منشعب از سبزه‌میدان و اتصال‌دهنده آن با میدان شهرداری، مسیری پیاده و از جمله طرح‌های شهری موفق در شمال کشور است. خیابان علم‌الهدی، در سال ۱۳۱۰ هجری شمسی با تصویب و اجازه وزارت داخله و با هدف عمران و زیباسازی شهر احداث شد. در حال حاضر، با اجرای طرح شهری جدید، این مسیر به مسیری پیاده و با ۲۷۵ متر طول و ۲۷ متر عرض تبدیل شده است. در این مسیر سنگفرش، اجزای متعددی مانند مبلمان شهری، مجسمه، آب‌نما، چراغ‌های روشنایی و باغچه‌هایی ساخته شده‌اند که بر کیفیت منظر شهری می‌افزایند.

مطالعه پیچیدگی عمودی فضا در شهر رشت

در تحلیل پیچیدگی عمودی فضا، روش‌هایی کاربرد دارند که وضعیت توسعه تاریخی را مشخص می‌کنند (الدن^۲، ۲۰۰۴، ۸). در این سطح، برای فهم «وضعیت اجتماع» یا به بیانی، شناخت چگونگی تحول در فضای دریافته، پنداشته و زیسته و تأثیر مؤلفه اقلیم، فرهنگ و قدرت به تاریخ فضا رجوع شد تا بتوان تاریخچه و پیشینه جامعه را تحلیل نمود. به اقتضای موضوع مورد مطالعه، از روش مطالعات اسنادی، سند‌گزینی، تحلیل اسناد و مذاقه در آن‌ها استفاده شد (کرسول، ۲۰۰۷، ۱۷۰). با توجه به کیفی بودن ماهیت این بخش، هدف از گردآوری داده‌ها، کسب درک عمیق از پدیده مورد بررسی، به جای تعمیم یافته‌ها است. از این رو، نمونه‌های پژوهش به گونه‌ای انتخاب می‌شوند تا اطلاعات بهتری برای پاسخ به پرسش‌های پژوهش فراهم شود. نمونه‌گیری در پژوهش کیفی، به گونه هدفمند است و حجم نمونه نیز به سطح اشباع نظری مسائل پژوهش بستگی دارد (کرپیندورف، ۲۰۱۸، ۲۶-۳۰). برای کاوش پیچیدگی عمودی فضا بر اساس تاریخ شهر رشت، به اسناد و منابع کتابخانه‌ای مراجعه شد. در مجموع، با استناد به پایگاه‌های کتابخانه‌ای مختلف که به ثبت مقاله‌ها و کتاب‌های مختلف تعلق داشتند، حدود ۱۰۵۸۹ کتاب تاریخی و ۹۶۰۵ مقاله درباره تاریخ رشت وجود داشت. سپس، مرتبط‌ترین منابع از جمله کتاب، مقاله، سفرنامه و سند انتخاب شدند که در آن‌ها، به ابعاد مختلفی مانند تاریخ، مذهب، سیاست، اقتصاد، فرهنگ و آداب‌ورسوم خطه گیلان پرداخته شده بود. با مروری بر مجموعه این آثار، ۵۰ سند تاریخی، مشخص و مطالعه، و سپس، با توجه به ویژگی موضوعی، تحلیل و بررسی شدند. در آغاز، به ویژگی‌های اقلیم، فرهنگ و قدرت انتظام‌بخش در شهر مورد پژوهش پرداخته (جدول ۳) و سپس، تأثیر این ویژگی‌ها بر فضای دریافته، پنداشته و زیسته در این شهر

^۱ حجت الاسلام علم‌الهدی با نام اصلی «حاج شیخ علی حلقه سری» از روحانیون صاحب نام رشت که به نهضت جنگل پیوست.

^۲ Elden

بررسی شد (جدول ۴) و تلاش شد تا مهم‌ترین مقوله‌های مرتبط با سه مؤلفه و سه گونه فضایی با استفاده از روش تحلیل اسنادی، بررسی و واکاوی شوند. برای این هدف، مهم‌ترین و برجسته‌ترین گزاره‌های موجود در اسناد مورد مطالعه استخراج و سپس، با بهره‌گیری از روش تحلیل موضوعی در ارتباط با معیارهای پژوهش تدقیق و دسته‌بندی شدند (براون و کلارک^۱، ۲۰۰۶).

جدول ۳

گزاره‌های مبنایی مستخرج از تحلیل اسناد تاریخی درباره سه مؤلفه اقلیم، فرهنگ و قدرت در شهر رشت

مؤلفه‌ها	مصادق‌ها	منابع
اقلیم	طغیان فصلی رودخانه؛ دمای معتدل شهر؛ بارش فراوان باران؛ رطوبت بالای هوا؛ باروری خاک برای تولید برنج؛ وزش نسیم خنک تابستان در شب، از جنوب به شمال و در روز، از شمال به جنوب؛ بارش باران‌های شدید از سمت غرب و شمال غربی.	شریف رازی (۱۳۵۲)؛ رابینو (۱۳۵۷)؛ زاهدی (۱۳۷۷)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)؛ محمودپور و همکاران (۱۳۹۶)
فرهنگ	وابستگی بالای قومی و قبیله‌ای؛ روحیه شورش مردم؛ غلبه شیوه سکونت روستایی؛ مهاجرت‌های میان منطقه‌ای؛ رواج تعصب مذهبی از دوران صفوی؛ ارتقای سطح زندگی و فرهنگ با افزایش مراودات سیاسی و بازرگانی با دیگر کشورها؛ فرهنگ تعاملی معیشتی با حضور گسترده زنان؛ تقسیم کار مشخص میان زنان و مردان در گیلان؛ امنیت بالای شهر برای مسافران، زنان و کودکان؛ روحیه همبستگی و تعاون میان مردم؛ رایج بودن باورهای خرافی میان مردم.	شریف رازی (۱۳۵۲)؛ رابینو (۱۳۵۷)؛ راوندی (۱۳۵۴ ج)؛ اولناریوس (۱۳۶۳)؛ قاجار (۱۳۶۴)؛ ملک زاده (۱۳۸۳)؛ کشوردوست و پروری مقدم (۱۳۸۹)؛ جواد یگانه و زادقناد (۱۳۹۴)؛ محمودپور و همکاران (۱۳۹۶)؛ ورمقانی و سلطان‌زاده (۱۳۹۷)
قدرت انتظام‌بخش	وجود خرده قدرت‌ها و رقابت تنگاتنگ میان آن‌ها؛ نبود امنیت سیاسی در منطقه به دلیل تعدد حکومت‌های محلی و مدت‌زمان کوتاه حکومت آنان؛ مرکزیت یافتن شهر رشت در منطقه بیه پس از زمان صفوی (اعمال قدرت مذهبی)؛ اهمیت بالای اقتصادی رشت از دوران قاجار با تولید ابریشم و صادرات آن به کشورهای دیگر (اعمال قدرت اقتصادی)؛ بروز تنش‌های دائمی در بدنه قدرت داخلی و در روبرویی با قدرت بیگانه؛ حمله و حضور پیاپی نیروهای اشغالگر داخلی و خارجی و استفاده از قانون رشت برای سلطه بر ایران؛ حضور گسترده دولت‌های خارجی به واسطه عهدنامه مختلف و ایجاد کنسولگری در رشت؛ بهره‌گیری قدرت داخلی از انضباط اقتصادی مالیات و حق گمرک برای تسلط بر قانون اقتصادی رشت و مهار وضعیت سیاسی آن؛ افزایش قدرت دولت مرکزی در دوران پهلوی.	سانسون (۱۳۴۶)؛ راوندی (۱۳۵۴ الف)؛ راوندی (۱۳۵۴ ج)؛ راوندی (۱۳۵۴ د)؛ رابینو (۱۳۵۷)؛ عزالدوله و ملکونوف (۱۳۶۳)؛ سید کباری (۱۳۷۸)؛ ملک‌زاده (۱۳۸۳)؛ آبراهامیان (۱۹۸۲)؛ پرتو (۱۳۸۴)؛ شریعتی فوکلابی (۱۳۸۸)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)؛ محمودپور و همکاران (۱۳۹۶)

جدول ۴

کاوش تاریخی فضای دریافته، پنداشته و زیسته در شهر رشت با توجه به معیارهای ضرباهنگ کاوش

اقلیم	معیارها	مصادق‌ها	منابع
کالبدی مؤلفه‌های کالبدی خانه‌های مسکونی	فرم عملکرد مصالح تراکم توده و فضا بازشوها تزیینات	نظم ارگانیک، تقارن و عدم تقارن، تکرار و مرکزگرایی، فرم‌های ساده دسته‌بندی اقلیمی و سادگی عملکردها با استفاده چندمنظوره از فضاها، برون‌گرا استفاده از چوب، شلتوک و گالی، سفال، آجر، لته برای عایق‌بندی حرارتی و رطوبتی بافت گشوده و کم تراکم شهر، حداقل دیوارهای اشتراکی میان خانه‌ها تعدیل وزن بصری توده با فرم‌های کشیده و پلان‌های گسترده، توده محاط در فضا درهای بلند، پنجره‌های عمودی، ساده و وسیع رو به ایوان‌های شمالی یا جنوبی سادگی ظاهری بناها و کم‌تر بودن تزیینات خانه‌ها در عین برون‌گرایی بنا	دالمانی (۱۳۳۵)؛ میرزا ابراهیم (۱۳۵۵)؛ رابینو (۱۳۵۷)؛ عزالدوله و ملکونوف (۱۳۶۳)؛ قاجار (۱۳۶۴)؛ زاهدی (۱۳۷۷)؛ فوروکاوا (۱۸۸۰)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)
شیوه استقرار بناها و معابر	جهت‌گیری هم‌جواری دید و منظر معبور	جهت‌گیری خانه‌ها از ۴۵ درجه جنوب شرقی تا ۲۰ درجه جنوب غربی فاصله گرفتن بناها تا جای ممکن از حریم‌های چهارگانه محوطه تسلط دید از مرکز به‌سوی باغ‌های پیرامون شهر عرض زیاد راسته‌های اصلی شهر در جهت شرقی-غربی برای حداقل سایه‌اندازی	شریف رازی (۱۳۵۲)؛ میرزا ابراهیم (۱۳۵۵)؛ رابینو (۱۳۵۷)؛ عزالدوله و ملکونوف (۱۳۶۳)؛ زاهدی (۱۳۷۷)؛ محمودپور و همکاران (۱۳۹۶)
هندسه فضایی شهر	محور گرایی مرکزگرایی جهت‌ها فرم‌ها نقاط عطف	آزاد بودن هندسه کلی شهر مبتنی بر بافت خطی در راستای مسیر رودخانه‌ها تمایل به گریز از مرکز در هندسه و ساخت شهر، بافت پراکنده شهر ارجحیت با محور شمال شرقی به جنوب غربی در هندسه شهر فرم کشیده و آزاد شهر استقرار نقاط عطف در پهنه‌ای سبز و فراخ از باغ‌ها و مزرعه‌ها تا دوره قاجار	دالمانی (۱۳۳۵)؛ شریف رازی (۱۳۵۲)؛ رابینو (۱۳۵۷)؛ اولناریوس (۱۳۶۳)؛ عزالدوله و ملکونوف (۱۳۶۳)؛ زاهدی (۱۳۷۷)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)

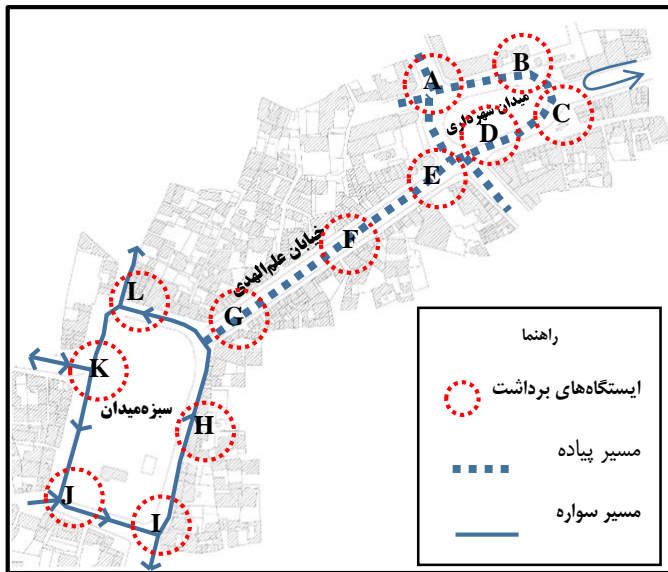
^۱ Braun & Clarke

ورودی‌ها	نبود ورودی مشخص و تعریف‌شده، نبود حصار انسان ساخت پیرامون شهر	شيوه تکرار	تکرار عناصر مشخص با ضرباهنگ‌های معین، حفظ انسجام در عین تکرار و تنوع
استقرار	استقرار مهم‌ترین کاربری‌های شهر پیرامون میدان‌ها (مهم‌ترین فضاهای جمعی)	توزیع	توزیع کاربری‌های اصلی شهر پیرامون محور اتصالی دو میدان اصلی شهر
تکرار	تکرار کاربری‌های مهم در دو نقطه تولیدی (پیرامون) و عرضه (مرکز)		
ایمی	افزایش مقاومت بناها با استفاده از آجر و چوب و کلاف چوبی در دیوارهای باربر و سفال در سقف		
نظم آب	تأثیر جهت بارش باران‌های شدید و مسیر جریان دو رودخانه بر ساختار شهر	نظم گیاه	نظم گیاه در پیرامون شهر به شکل جنگل‌های انبوه پیرامونی (حصار طبیعی شهر)
نظم خاک	امکان گسترش کالبدی شهر به دلیل وجود زمین‌های بیشتر برای توسعه در جلگه	نظم هوا	تأثیر جهت وزش نسیم مطلوب، دمای معتدل و بادهای طوفانی بر جهت‌گیری شهر
فرهنگ	معیارها	مصادق‌ها	منابع
مؤلفه‌های کالبدی بناهای مسکونی	اندرون / بیرون ورودی خانه تعداد اتاق‌ها فضای مهمان فضای حائل فضای ذخیره	تفکیک کم‌رنگ فضای درون و بیرون به دلیل آزادی زنان و نقش معیشتی آنان نبود ورودی‌ها، هشتی‌ها و دالان‌های پیچیده در مسیر دسترسی به فضای داخل حداکثر سه اتاق در خانه با توجه به شیوه ارتباط خانواده و قلمروهای مجزای جنسیتی استقرار اتاق مهمان بدون نیاز به حریمت و در ارتباط مستقیم با عرصه خصوصی ایوان (تالار) به‌مثابه مهم‌ترین فضای حائل اختصاص یافتن فضای زیرین خانه‌ها برای انبار موقت مال‌التجاره انجام بخشی از فعالیت‌های آشپزی در ایوان و در ارتباط با دیگر عرصه‌های خانه	رایپورت (۱۹۶۹): اولتاریوس (۱۳۶۳): خاکپور و همکاران (۱۳۸۹): خاکپور و شیخ مهدی (۱۳۹۰): ورمقانی و سلطان‌زاده (۱۳۹۷)
سازمان فضایی شهر	محله بندی بیان فیزیکی	تقسیم‌بندی اصلی در محله‌ها بر مبنای نقش اقتصادی، سیاسی و مذهبی آن‌ها تشکیل شدن هر محله از اجتماع چند توده کوچک از خانه‌ها با تمایل به پراکندگی	خاکپور و همکاران (۱۳۸۹): محمودپور و همکاران (۱۳۹۶)
سلسله‌مراتب فضایی		نبود محصوریت کامل مسکن و فضاهای شهری به حداقل رسیدن حریمت بنا و سلسله‌مراتب فضایی شهر تعیین سلسله‌مراتب و قلمروها بر اساس مالکیت ورودی‌های مشترک و پیش‌آمدگی بام بناها برای ایجاد محصوریت کوچه‌های دردار و در مالکیت چند خانوار در عرصه نیمه‌خصوصی-نیمه عمومی اتصال قلمروها بدون فضای واسط	دالمانی (۱۳۳۵): رایینو (۱۳۵۷): فراهانی (۱۳۶۲): عزالدوله و ملکونوف (۱۳۶۳): ملک زاده (۱۳۸۳): خاکپور و همکاران (۱۳۸۹): خاکپور و شیخ مهدی (۱۳۹۰): هادی نژاد (۱۳۹۲): محمودپور و همکاران (۱۳۹۶)
هندسه شهر	محور گرایی مرکزگرایی فرم‌ها ورودی‌ها	گسترش شهر در راستای شرقی-غربی بر اساس مبدأ مهاجرت از شرق و غرب استقرار سه قدرت اقتصادی، سیاسی و فرهنگی-مذهبی در مرکز شهر تأثیر مراوده با دیگر کشورها بر شکل‌گیری معماری و شهرسازی تلفیقی نبود ورودی‌های مشخص و گمراه شدن غریبه‌ها	رایینو (۱۳۵۷): اولتاریوس (۱۳۶۳): خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)
ایمی	استحکام و کیفیت ساخت خانه‌ها نسبت به دیگر نقاط منطقه به دلیل آشنایی در اثر ارتباط با کشورها تأثیر سرمایه‌های اجتماعی و حس مشارکت در شکل‌گیری فرهنگ ایمی		ملک زاده (۱۳۸۳): سپهر (۱۳۸۶): حسینی و اسماعیل زاده (۱۳۹۱)
قدرت	معیارها	مصادق‌ها	منابع
مؤلفه‌های کالبدی در نظام دفاعی و امنیتی	تعداد اندک و پراکنده شهرها به دلیل ناپایداری سیاسی قدرت خودمختار محلی استفاده از حصار طبیعی به دلیل ملاحظات دفاعی و سیاسی		رایینو (۱۳۵۷): اولتاریوس (۱۳۶۳): فراستی (۱۳۸۱): ملک زاده (۱۳۸۳)
شکل‌گیری بناهای شاخص		نخستین تجسد قدرت در قالب بناهای یادمانی در مرکز شهر بناهای دولتی، بازار، کاروانسراها، مسجدها، بقعه‌ها و مزارهای بزرگان از دوره صفوی کارخانه‌های دوره قاجار به‌مثابه نخستین نماد خروج از اقتصاد سنتی به صنعتی احداث نخستین بناهای مدرن از دوره قاجار (مدرسه رشیدی یا دانشسرای عالی) نخستین میدان مدرن در تقاطع خیابان‌های جدید با استقرار بناهای جدید اداری بناهای شاخص مدرن با استفاده از مصالح جدید به جای مصالح بومی در دوره پهلوی	رایینو (۱۳۵۷): اولتاریوس (۱۳۶۳): فراستی (۱۳۸۱): ملک زاده (۱۳۸۳): آبراهامیان (۱۹۸۲): آقایی زاده و همکاران (۱۳۹۵)
ساماندهی شبکه گذرها		تلاش قدرت سنتی برای ساماندهی گذرهای درون‌شهری و برون‌شهری در شهر تقویت راه شوسه شهر به پایتخت از دوره قاجار تبدیل شدن خیابان‌های مستقیم به عنصر غالب در شبکه گذرها از دوره پهلوی	دالمانی (۱۳۳۵): شریف رازی (۱۳۵۲): رایینو (۱۳۵۷): فراهانی (۱۳۶۲): ملک زاده (۱۳۸۳)

اقليم	معیارها	مصادقاها	منابع	
اقليم	معیارها	فضای پنداشته و تأثیر ویژگی‌های اقلیمی		
		شکل‌گیری و توزیع تاریخی نهادهای قدرت	شکل‌گیری نخستین نهادهای قدرت برای حفظ قلمرو میان دو انشعاب رودخانه توزیع تاریخی نهادها بر اساس تقسیم‌بندی جغرافیایی ساحل شرقی و غربی رود	مینورسکی (۱۹۳۷)؛ راوندی (۱۳۵۴)؛ رابینو (۱۳۵۷)؛ اولتاریوس (۱۳۶۳)؛ ترکمنی آذر (۱۳۸۳)
		نظم تاریخی شهر	شکل‌گیری نخستین قدرت اقتصادی در قالب بازارهای هفتگی ساحلی قدرت اقتصادی در قلب شهر (بازار اصلی)	
فرهنگ	معیارها	فضای پنداشته و تأثیر ویژگی‌های فرهنگی		
		شکل‌گیری و توزیع تاریخی نهادهای قدرت	کشمکش میان گروه‌های قومی و مذهبی در بدنه قدرت حاکم توزیع قدرت شیعه در شرق و قدرت سنی در غرب منطقه	دالمانی (۱۳۳۵)؛ رابینو (۱۳۵۷)؛ عزالدوله و ملکونوف (۱۳۶۳)؛ خاکپور و همکاران (۱۳۸۹)؛ محمودپور و همکاران (۱۳۹۶)؛ ورمقانی و سلطان‌زاده (۱۳۹۷)
		نظم تاریخی شهر	همسویی نظم فرهنگی، اقتصادی و سیاسی (درونی و بیرونی) در دوران صفوی تغییر فرهنگ معیشتی (درونی) و تجمع کارگاه‌ها در مرکز از دوره قاجار دگرگونی ناگهانی (بیرونی) در نظم تاریخی شهر از دوران پهلوی	
قدرت انتظام بخش	معیارها	فضای پنداشته و تأثیر ویژگی‌های قدرت انتظام‌بخش		
		قدرت داخلی	استفاده قدرت نوظهور پس از اسلام، از انضباط سیاسی برای سرکوبی شورش‌ها تلاش تاریخی قدرت در استفاده از انضباط مذهبی استفاده نظام‌مند از انضباط اقتصادی (مالیات و حق گمرک) از دوران صفوی تلاش قدرت قاجار برای استفاده هرچه بیشتر از انضباط اقتصادی یکپارچگی دوباره انضباط اقتصادی، سیاسی و مذهبی از دوران پهلوی اول	سانسون (۱۳۴۶)؛ راوندی (۱۳۵۴)؛ رابینو (۱۳۵۷)؛ ملک‌زاده (۱۳۸۳)
		قدرت خارجی	تلاش روسیه و انگلستان برای سلطه بر انضباط اقتصادی و سیاسی رقابت بالای دولت‌های خارجی برای ایجاد کنسولگری در شهر با استفاده از معاهده‌ها رقابت میان دولت‌های خارجی برای تسلط بر بندرها و راه‌های اصلی ارتباطی	دالمانی (۱۳۳۵)؛ آبراهامیان (۱۹۸۲)
اقليم	معیارها	فضای زیسته و تأثیر ویژگی‌های اقلیمی		
		آیین‌های چرخه‌ای	تنوع چشمگیر آیین‌های چرخه‌ای خورشیدی و معیشتی با توجه به تنوع اقلیمی برگزاری بیشتر آیین‌های چرخه‌ای خورشیدی در فضاهای همگانی شهر	خودزکو (۱۳۴۵)؛ رابینو (۱۳۵۷)؛ اولتاریوس (۱۳۶۳)؛ پرچمی (۱۳۷۱)؛ سمیعی (۱۳۷۸)؛ حسن‌زاده (۱۳۷۹)؛ فرهادی (۱۳۷۹)؛ وکیلان (۱۳۷۹)؛ اصلاح عربانی (۱۳۸۰)؛ کتابی (۱۳۸۰)؛ اسماعیل‌پور مطلق (۱۳۸۱)؛ منشی (۱۳۸۲)؛ عباسی (۱۳۸۴)؛ هویان (۱۳۸۴)؛ بشرا و طاهری (۱۳۸۷)؛ کشوردوست و پروری مقدم (۱۳۸۹)؛ فیاضی (۱۳۹۲)؛ جم (۱۳۹۵)
		تغذیه پوشش گویش موسیقی هنر ادبیات	تأثیر تنوع اقلیم و فراوانی آب بر شیوه تهیه، پخت و تنوع غذاها تأثیر اقلیم بر رنگ و نوع پوشش مردم، شیوه دوخت، نوع پارچه و تزیینات لباس‌ها تنوع گویش‌های به فراخور اقلیم استان و مبدأ مهاجرت افراد طبیعت به‌مثابه منبع اصلی الهام‌بخش موسیقی و ترانه‌های محلی تنوع هنرهای دستی به فراخور امکانات برگرفته از طبیعت اهمیت تصنیف‌های مرتبط با آیین‌های چرخه‌ای خورشیدی و معیشتی	
فرهنگ	معیارها	فضای زیسته و تأثیر ویژگی‌های فرهنگی		
		حضور و نقش در قضا	حضور گسترده زنان در خارج از منزل به دلیل شیوه تعاملی و تقسیم وظایف اقتصادی تنوع بالای آیین‌های چرخه‌ای خورشیدی نسبت به آیین‌های چرخه‌ای قمری	رابینو (۱۳۵۷)؛ اولتاریوس (۱۳۶۳)؛ اصلاح عربانی (۱۳۸۰)؛ کشوردوست و پروری مقدم (۱۳۸۹)
		قدرت انتظام بخش	فضای زیسته و تأثیر ویژگی‌های قدرت انتظام‌بخش	
قدرت انتظام بخش	معیارها	مصادقاها		
		تقابل قدرت و مقاومت	تقابل قدرت و مقاومت در ادبیات مقاومت دو طیف متفاوت در ضرباهنگ شعر مقاومت (تند و پرشور در برابر کند و حزن‌انگیز) استفاده هنرمند از عناصر فرهنگ مردمی، اصطلاحات و تعبیرهای روستایی تبعید و حذف هنرمندان شعر مقاومت به دلیل همکاری آنان با قیام جنگل بیان نماهایی از زندگی شهری و روستایی و مناسبت‌های اجتماعی برای توصیف شیوه مقاومت	سمیعی (۱۳۷۸)؛ برقی (۱۳۷۳)

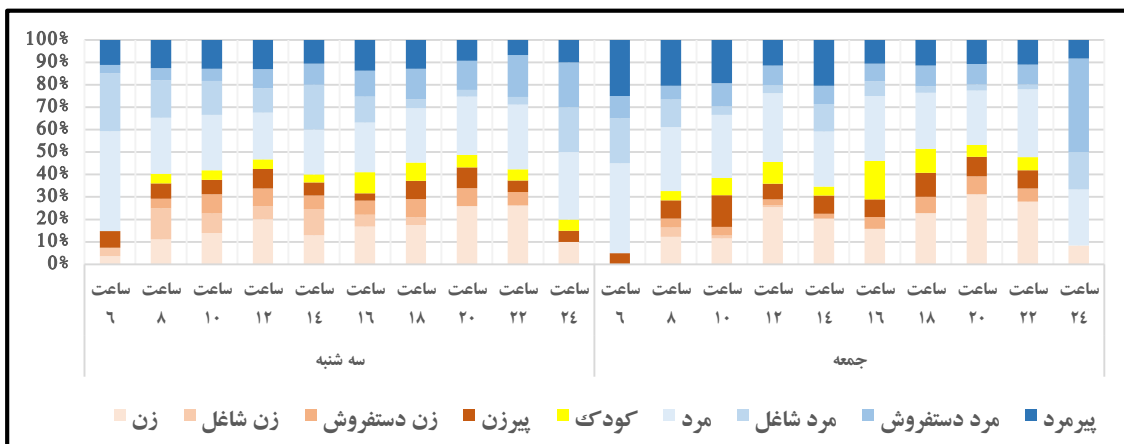
مطالعه پیچیدگی افقی فضا: پیاده راه شهر رشت

مطالعه پیچیدگی افقی فضا، به معنای مطالعه روابط میان مردم با فضاهای شهری در وضعیت کنونی است. برای این هدف، از پژوهش میدانی و توصیفی استفاده شد. مشاهده در این پژوهش با روشی ساده و غیر مداخله‌گر و با استفاده از عکس‌برداری زمان‌بندی شده انجام شد. در برداشت میدانی، شهروند را متغیر و فضا را ثابت در نظر گرفته شد. نظم چرخه‌های اصلی و مورد مطالعه در فصل زمستان و جامعه آماری پژوهش نیز، شامل همه استفاده‌کنندگان از فضا بود. همچنین، یادداشت‌برداری از وضعیت مورد مطالعه و زمان برداشت در طول روز، هفته و سال برای مقایسه و استفاده در مطالعات بعدی الزامی و مهم بود (گل و سوار، ۲۰۱۳، ۲۲). مصرف فضای شهری، تابع زمان است و حتی، ماهیت فضا در دو زمان متفاوت از روز، هفته یا سال متفاوت می‌شود که متأثر از فعالیت‌های

شکل ۵. محل ایستگاه‌های برداشت در محدوده پژوهش

انجام‌شده در آن است. به همین دلیل، برای فراهم آوردن امکان مقایسه و حذف شانس‌ها و تأثیر عوامل پیش‌بینی‌نشده، برای هر دوره زمانی، برداشت‌ها در ماه دی و طی چهار هفته متوالی، از ساعت ۶ صبح تا ۱۲ نیمه‌شب انجام شد که به مدت ده دقیقه و با تواتر زمانی پنج ثانیه عکس‌برداری و درنهایت، برآیند و میانگین برداشت‌ها طی یک ماه و یک سال ارائه شد. ایستگاه‌های برداشت نیز بر اساس حذف نقاط کور و همچنین، بهترین زاویه دید برای برداشت بیشترین داده‌ها انتخاب شد.

شکل ۶. ضرباهنگ حضور مستقیم افراد به تفکیک زمان و گروه‌های مصرف‌کننده فضا

بدین ترتیب، محدوده پژوهش به ۱۲ بخش تقسیم شد (شکل ۵). روزهای برداشت شامل روز سه‌شنبه (روز کاری عادی در میانه هفته) و جمعه (روز تعطیل) بود (بحرینی و خسروی، ۱۳۹۴؛ قلعه‌نویی و جبل‌عاملیان، ۱۳۹۴؛ بحرینی و آقاقریمی، ۱۳۹۵). شکل ۶ برآیند داده‌های گردآوری شده را نشان می‌دهد. طبق این شکل، در روزهای تعطیل، ضرباهنگ حضور زنان فراز و نشیب بسیار دارد؛ اما ضرباهنگ حضور مردان در فضا یکنواخت‌تر است. بیشترین حضور زنان دستفروش در ساعت چهار بعدازظهر و بیشترین حضور مردان دستفروش در ساعت ۲۴ نیمه‌شب دیده می‌شود. در مقابل، در روزهای کاری، حضور گروه سالمندان مذکر، پراکنده‌گی یکسانی در طول ساعت‌های شبانه‌روز دارد. ضرباهنگ حضور زنان در طول ساعت‌های شبانه‌روز به‌ویژه، در ساعت‌های پیش از ظهر بسیار فراز و نشیب دارد. حضور مردان در فضا در ساعت‌های مختلف شبانه‌روز با ضرباهنگ یکنواختی جریان دارد. بیشترین حضور زنان

جدول ۵

تفسیر کلی داده‌ها با استفاده از طرح همسوسازی و الگوی چند سطحی در روش ترکیبی

مؤلفه	اقلیم	فرهنگ	قدرت انتظام‌بخش
دریافته	بافت برون‌گرا، در سازگاری کامل با طبیعت	تفکیک نرم و شفاف فضاهای درون و بیرون	استقرار تاریخی قدرت به شکلی همسو و مسالمت‌آمیز در شهر
پنداشته	شکل‌گیری و توزیع نهاد قدرت بر اساس مدیریت بازارهای اولیه با تمرکز بر اقتصاد وابسته به طبیعت	دگرگونی فرهنگی و ایجاد قطب تجاری-سیاسی در مجاورت پایتخت بر اثر مراودات خارجی و خواست قدرت داخلی	استفاده قدرت داخلی از ابزار مالیات و حق گمرک؛ تمرکز قدرت خارجی بر سلطه بر حوزه اقتصاد و سیاست
زیسته	تکریم طبیعت و عنصرهای مختلف آن در آیین‌های چرخه‌ای	قدرت ضرابهنگ آیین‌های خورشیدی نسبت به ضرابهنگ آیین‌های قمری	چند ضرابهنگی میان ضرابهنگ‌ها و مبتنی بر رابطه تولیدی، هم‌زمانی و هماهنگی

مقایسه تأثیر سه مؤلفه بر ضرابهنگ‌های زندگی روزانه نیز در جدول ۶ آمده است. طبق این جدول، می‌توان چنین نتیجه گرفت که اقلیم و فرهنگ نقش مهمی در تولید ضرابهنگ‌های ماندگار در فضا دارند. از این رو، به رغم تلاش قدرت برای یکدست سازی فضا، همچنان، ضرابهنگ‌های پرشوری در فضای مورد مطالعه جریان دارد.

جدول ۶

تأثیر سه مؤلفه اقلیم، فرهنگ، قدرت انتظام‌بخش بر ضرابهنگ زندگی روزانه

موضوع	اقلیم	فرهنگ	قدرت انتظام‌بخش
سرعت تغییر	همیشگی و ثابت	کند و بطئی	سریع و خنثی
سطح اثرگذاری	منطقه‌ای	محلی	ملی و فراملی
تواتر	چرخه‌ای		خطی
هدف آیینی	مصرف فضا مبتنی بر ویژگی‌های اقلیمی محیط و خصوصیات اجتماعی		تولید فضا به‌مثابه امری کالاوار و سودده
محوریت	حضور پذیری		تقلیل پذیری
جاذبه‌ها	تشخص‌پذیری	اجتماع‌پذیری	جاذبه‌های سطحی
حوزه تأثیرگذاری	جغرافیا	هویت اجتماعی	حوزه سیاسی، اقتصادی، مذهبی
شیوه ارجاع به مصرف فضا	پذیرش	همکاری	رقابت

نتیجه‌گیری

در راستای پاسخ به پرسش اصلی پژوهش، یافته‌ها نشان می‌دهند که با توجه به اهمیت تاریخی زمان چرخه‌ای خورشیدی در شهر رشت، باید در طرح‌های شهری به اهمیت روابط میان فضا با زمان، واقف بود. در فضای پیاده‌راه، به رغم طرح آمرانه آن، پیوند میان فضا با زمان برقرار شده است. این امر در کنار شیوه مسالمت‌آمیز و تاریخی مصرف فضا، موجب شده تا فضا، پذیرای ضرابهنگ‌های مردم در خود باشد و در مقابل نیز، گروه‌های مردمی، فضا را برای حضور و بروز ضرابهنگ‌های فعالیت خود بپذیرند. بیان شد که از دیرباز تاکنون، آیین‌های قدرت در فضای مورد پژوهش، با چرخه‌های اقلیمی و فرهنگی مردم همگام شده‌اند و به همین دلیل، زندگی شهری پرشوری در این فضا جریان دارد. تلاش تاریخی قدرت برای سلطه هر چه بیشتر بر فضا، با تمرکز بر احداث بناهای یادمانی و میدانی بزرگ در محدوده پژوهش همراه بوده است. حتی، اجرای بزرگ‌ترین پروژه کنونی طراحی شهری در این فضا موجب نشد تا مردم از مصرف خودخواسته فضا و مناسب‌سازی آن به شیوه خود بازمانند. از همین رو، از برهم نهش فضای زیسته بر فضای دریافته است که فضای عمومی در محدوده پژوهش، به شکلی خودانگیخته به نمایش زمان مردم و ضرابهنگ‌های حضور آنان اختصاص می‌یابد تا همگی بار دیگر، به خود فضا بازگردند. همچنین، شیوه مصرف فضا در شهر رشت، همراه با گرایش به حفظ تنوع است که البته، ریشه‌ای تاریخی دارد و در زوایای مختلف فرهنگ مردم نیز دیده می‌شود. به زبان ضرابهنگ کاوی، در فضای پیاده‌راه، کشمکش میان زمان معیار (به‌مثابه امری تحمیلی و خارجی) با زمان درون‌زاد در جریان است؛ اما این فضا واجد چندین ضرابهنگ در هماهنگی

آشکار با یکدیگر است که توانسته از گذشته، به فضایی برای سازش و ائتلاف تبدیل شود و تا به امروز، این وضعیت ادامه یافته است (شکل ۸). از مقایسه و تطبیق میان ضرباهنگ زندگی روزانه و شیوه مصرف فضا در شهر رشت، می‌توان به جدول ۷ دست‌یافت که با توجه به آن، برای ساماندهی بهتر مصرف فضا با توجه به ضرباهنگ‌های زندگی روزانه، حفظ و تقویت زمینه‌های مصرف چندگانه و خودانگیخته، راهبرد مهمی است که به پرنگ‌تر شدن زمینه‌های مردمی و مولد تنوع و سرزندگی در فضا در برابر شیوه زمانبندی شده آن می‌انجامد.

جدول ۷

مقایسه ضرباهنگ‌ها و شیوه مصرف فضا در شهر رشت

مؤلفه	موضوع	رشت
۱	هدف اصلی آیین‌های چرخه‌ای اقلیم	- تکریم همه مؤلفه‌های طبیعت
	آداب فعالیت‌های روزمره در عرصه عمومی	- گوناگونی پوشش
	زمان فعالیت‌های اختیاری و اجتماعی	- صبح روز کاری و بعدازظهر روز تعطیل
	مناسب‌ترین ساعت حضور و مصرف	- بعدازظهر
۲	شدت/زمان/مکان فعالیت‌های زنان	- متنوع/مختلف/ معتدله
	شیوه برگزاری آیین‌های جمعی	- دسته‌جمعی در فضای عمومی
	اصلی‌ترین ضرباهنگ آیین‌ها	- چرخه‌ای خورشیدی
	شیوه حضور در فضا	- حضور مستقیم
۳	گروه‌های حاضر در فضا	- متنوع با حضور پرنگ زنان
	شدت حضور	- حضور حداکثر، در تضاد با زمان معیار
	شیوه رویارویی با امر پنداشته	- مسالمت‌آمیز، در پی مصالحه و ائتلاف
	رویارویی امر زیسته با امر پنداشته	- متضاد اما در راستای تقویت امر زیسته
۴	تقابل ضرباهنگ‌های عرصه و بدنه فضا	- هماهنگ
	شیوه اصلی مصرف	- برتری مصرف خودخواسته

منابع

- اسماعیل پور مطلق. ابوالقاسم. (۱۳۸۱). تیر ماه سیزه (جشن تیرگان) و اسطوره تیشتر. *نامه انسان‌شناسی*، ۱ (۲۴)، ۷۷-۱۰۰.
- اصلاح عربانی، ابراهیم. (۱۳۸۰). *کتاب گیلان* (جلد دوم). تهران: گروه پژوهشگران ایران.
- اولناریوس، آدام. (۱۳۶۳). *سفرنامه آدام اولناریوس: بخش ایران*. از ترجمه احمد بهیور. تهران: سازمان انتشاراتی و فرهنگی ابتکار.
- آبراهامیان، پروانه. (۱۹۸۲). *ایران بین دو انقلاب*. از ترجمه احمد گل محمدی و محمد ابراهیم فتاحی. تهران: نی.
- آقایی زاده، اسماعیل؛ اوجی، روح‌الله؛ محمدزاده، ربابه. (۱۳۹۵). واکاوی اثرات تمرکز مکان‌گزینی ادارات در محدوده‌های متداخل مناطق سازمان‌های خدمات‌رسان شهری (مطالعه موردی: شهر رشت). *جغرافیا و پایداری محیط*، ۶ (۱۹)، ۱۷-۳۴.
- بحرینی، سید حسین؛ آقاکریمی، آرش. (۱۳۹۵). تدوین ضوابط طراحی شهری بر مبنای شناخت و مقایسه الگوهای رفتاری با تأکید بر نقش اقلیم در فضاهای شهری در دو اقلیم سرد و کوهستانی و گرم و مرطوب جنوبی (نمونه موردی شهر کرد و بوشهر). *محیط‌شناسی*، ۴۲ (۱)، ۱-۱۵۱.
- بحرینی، سید حسین؛ خسروی، حسین. (۱۳۹۴). بررسی تطبیقی تأثیر ویژگی‌های خرده اقلیم در الگوی رفتارهای شهری نمونه موردی: فضاهای شهری یزد (اقلیم گرم و خشک) و فومن (اقلیم معتدل و مرطوب). *محیط‌شناسی*، ۴۱ (۲)، ۴۶۵-۴۸۲.
- برقی، محمد باقر. (۱۳۷۳). *سخنواران نامی معاصر ایران* (جلد اول). قم: خرم.
- بشرا، محمد؛ طاهری، طاهر. (۱۳۸۷). *جشن‌ها و آیین‌های مردم گیلان (به جز آیین‌های نوروزی)*. رشت: فرهنگ ایلیا.
- پرتو، افشین. (۱۳۸۴). نقد و بررسی کتاب: بررسی سفرنامه شمال نوشته چارلز فرانسیس مکنزی. *کتاب ماه تاریخ و جغرافیا*، ۹۹ و ۱۰۰، ۷۰-۷۷.
- پرچی، محب‌الله. (۱۳۷۱). شعر و ادب گیلان. *رشد آموزش زبان و ادب فارسی*، ۲۹ و ۳۰، ۵۸-۶۷.
- ترکمنی آذر، پروین. (۱۳۸۳). *تاریخ سیاسی شیعیان اثنی عشری در ایران (از ورود مسلمانان تا تشکیل حکومت صفویه)*. تهران: مؤسسه شیعی شناسی.

- توسلی، محمود. (۱۳۷۹). شهر کانون فرهنگ. هنرهای زیبا، ۷، ۳۴-۳۶.
- جم، پدارم. (۱۳۹۵). آبریزگان و آذرچشن: انقلابین و تقویم دوره ساسانی. پژوهش‌های ایران‌شناسی، ۶ (۱)، ۳۵-۵۴.
- جوادی یگانه، محمدرضا؛ زادقناد، سعیده. (۱۳۹۴). ایرانیان در زمانه پادشاهی (جلد هشتم) تهران: وزارت کشور.
- چینگ، فرانسیس دی. کی. (۱۹۷۹). معماری: فرم، فضا، نظم. از ترجمه زهره فراگوزلو. تهران: دانشگاه تهران.
- حبیبی، سید محسن. (۱۳۹۴). دگردیسی و پایایی شهر و مفهوم آن. صفة، ۲۵ (۶۸)، ۳۵-۴۶.
- حبیبی، میترا؛ برزگر، سپیده. (۱۳۹۷). معیارهای ضریب‌بندی کاوی زندگی روزانه در تولید اجتماعی فضای شهری با تکیه بر تجارب پژوهشی. صفة، ۲۸ (۸۱)، ۴۷-۶۴.
- حسن‌زاده، علیرضا. (۱۳۷۹). رمزگشایی یک آیین. کتاب ماه هنر، ۲۹ و ۳۰: ۷۱.
- حسینی، سید علی؛ اسماعیل زاده، حسن. (۱۳۹۱). تحلیل مؤلفه‌های فرهنگی بر ایمنی محیط‌های اجتماعی (مورد: شهر رشت). مطالعات شهری، ۱ (۳)، ۵۰-۵۷.
- خاکپور، مژگان؛ انصاری، مجتبی؛ طاهرینان، علی. (۱۳۸۹). گونه‌شناسی خانه‌های بافت قدیم شهر رشت. هنرهای زیبا، ۲ (۴۱)، ۲۹-۴۲.
- خاکپور، مژگان؛ شیخ مهدی، علی. (۱۳۹۰). بررسی تأثیر فرهنگ و تغییرات اجتماعی بر مسکن روستایی گیلان. مدیریت شهری، ۹ (۲۷)، ۲۲۹-۲۴۶.
- خاکنند، شکرالله. (۱۳۷۷). نظریه جغرافیایی فلسفه تاریخ. کیهان‌اندیشه، ۷۷، ۴۸-۵۵.
- خواججه‌زاده، نسیم. (۱۳۹۴). ناپهنجاری شکمی [مقاله]. انسان‌شناسی و فرهنگ. بازیابی شده در ۸ مهر ۱۳۹۷، از <http://anthropology.ir/article/30311.html>
- خودزکو، الکساندر. (۱۳۵۴). سرزمین گیلان. از ترجمه سیروس سهامی. رشت: ایلیا.
- دالمانی، هانری رنه. (۱۳۳۵). سفرنامه از خراسان تا بختیاری. از ترجمه محمدعلی فره‌وشی. تهران: امیرکبیر.
- رابینو، هف ل. (۱۳۵۷). ولایت دارالمرز ایران گیلان. از ترجمه جعفر خمایی زاده. رشت: انتشارات بنیاد فرهنگ ایران.
- راوندی، مرتضی. (۱۳۵۴). تاریخ اجتماعی ایران (جلد اول). تهران: امیرکبیر.
- رحمانی فیروزجاه، علی. (۱۳۸۳). پسا ساختارگرایی. نامه فرهنگ، ۵۴، ۹۸-۱۰۵.
- رحیمی سجاسی، مریم. (۱۳۸۹). فلسفه اجتماعی (رویکرد تطبیقی آرای ابن خلدون و منتسکیو). قم: بوستان کتاب قم.
- زاهدی، مجید. (۱۳۷۷). تأثیرات عناصر آب و هوایی در شکل‌گیری معماری شهر رشت. زبان و ادب فارسی، ۴۱ (۱۶۸)، ۶۹-۹۰.
- ساراپ، مادان. (۱۹۹۳). راهنمای مقدماتی بر پسا ساختارگرایی و پسامدرنیسم. از ترجمه محمدرضا تاجیک. تهران: نشر نی.
- سانسون، نیکولاس. (۱۳۴۶). سفرنامه سانسون: وضع کشور شاهنشاهی ایران در عهد سلیمان شاه صفوی. از ترجمه علی تفضلی. تهران: ابن سینا.
- سپهر، عبدالحسین. (۱۳۸۶). مرآت الوقایع مظفری (جلد اول). تهران: مرکز پژوهشی میراث مکتوب.
- سمیعی، احمد. (۱۳۷۸). گویش گیلکی و مروری اجمالی بر تاریخچه مطالعه آن. نامه فرهنگ، ۳۴، ۱۳۳-۱۳۹.
- سید کباری، علیرضا. (۱۳۷۸). حوزه‌های علمی شیعه در گستره جهان. تهران: امیرکبیر.
- شریعتی فوکلائی، حسن. (۱۳۸۸). حکومت شیعی آل کیا در گیلان. قم: مؤسسه شیعه‌شناسی.
- شریف رازی، محمد. (۱۳۵۲). گنجینه دانشمندان. (جلد پنجم و نهم). تهران: کتاب‌فروشی اسلامیة.
- عباسی، هوشنگ. (۱۳۸۴). گاره سری (گهواره سرخوانی) (لالایی‌های گیلانی). فرهنگ مردم، ۱۴ و ۱۵، ۱۵۹-۱۶۳.
- عزالدوله، عبدالصمد؛ ملکونوف، گریگوری. (۱۳۶۳). سفرنامه ایران و روسیه. از ترجمه محمد گلبن و فرامرز طالبی. تهران: دنیای کتاب.
- فراستی، رضا. (۱۳۸۱). نقشه شهر رشت در سال ۱۲۸۷ قمری. اثر، ۳۳ و ۳۴، ۳۵۱-۳۵۶.
- فراهانی، حسن؛ بهبودی، هدایت‌الله. (۱۳۸۹). روزشمار تاریخ معاصر ایران (جلد سوم). تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی.
- فراهانی، محمدحسین ابن مهدی. (۱۳۶۲). سفرنامه میرزا محمدحسین فراهانی. تألیف مسعود گلزاری (جلد اول) تهران: فردوس.
- فراهادی، مرتضی. (۱۳۷۹). (ترانه‌های کار)، کارآوای از یاد رفته کارورزان و استادکاران. علوم اجتماعی، ۱۱ و ۱۲، ۱۱۱-۱۴۴.
- فورو کاوا، نوبویشی. (۱۸۸۰). سفرنامه فورو کاوا. از ترجمه کینچی ته اورا و هاشم رجب زاده. تهران: انجمن آثار و مفاخر فرهنگی.
- فیاضی، مریم سادات. (۱۳۹۲). تکرار در گویش گیلکی. پژوهش‌های زبان‌شناسی تطبیقی، ۳ (۶)، ۱۳۵-۱۶۰.
- قاجار، سلطان محمد میرزا (۱۳۶۴). سفرنامه سیف‌الدوله معروف به سفرنامه مکه. به تصحیح و تحشیه علی‌اکبر خداپرست. تهران: نشر نی.
- قلعه‌نویی، محمود؛ جبل عاملیان، نیلوفر. (۱۳۹۴). کاربرد ریتم‌های شهری در فرایند طراحی فضاهای شهری نمونه موردی: فضاهای شهری محله جلفای اصفهان». صفة، ۲۵ (۴)، ۶۸-۹۰.
- کتابی، احمد. (۱۳۸۰). برنج و برنج کاری در زبان مردم گیلان و مازندران و چند ناحیه دیگر. نامه فرهنگستان، ۱۷ (۲۳)، ۶۳-۸۵.

- کرسول، جان. (۲۰۰۷). پویش کیفی و طرح پژوهش. از ترجمه حسن دانایی فرد و حسین کاظمی. تهران: صفار.
- کرسول، جان؛ پلانوکلاک، ویکی (۲۰۰۸). روش‌های پژوهش ترکیبی. از ترجمه علیرضا کیامنش و جاوید سرایی. تهران: آبیژ.
- کرنج، مایک؛ تریف، نایجل (۲۰۰۰). اندیشیدن درباره فضا. از ترجمه محمود عبدالله زاده. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- کرپندورف، کلوس. (۲۰۱۸). تحلیل محتوا: مبانی روش‌شناسی. از ترجمه هوشنگ نایی. تهران: نشر نی.
- کشوردوست، علیرضا؛ پروری مقدم، یلدا. (۱۳۸۹). آیین‌های سنتی و جایگاه آن در توسعه گردشگری شرق گیلان. *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های روستایی*، ۵ (۱۳)، ۱۲۳-۱۴۳.
- کلمن، ناتانیل. (۲۰۱۴). لوفور برای معماران (جلد دوم). از ترجمه سپیده برزگر. تهران: فکر نو.
- گل، یان؛ سوار، بریجت. (۲۰۱۳). چگونه زندگی همگانی را مطالعه کنیم؟ از ترجمه مصطفی بهزادفر، محمد رضایی ندوشن و احمد رضایی ندوشن. تهران: مؤسسه علم معمار.
- لینچ، کوین. (۱۹۸۱). تئوری شکل شهر. از ترجمه سید حسین بحرینی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- محمودپور، محمد؛ گلیجانی مقدم، ندا؛ خلیلی فر، سمانه. (۱۳۹۶). تأثیر عوامل جغرافیایی در شکلگیری و وجه تسمیه رشت. *پژوهش‌نامه تاریخ اسلام*، ۲۵، ۹۷-۱۱۱.
- ملک زاده، الهام. (۱۳۸۳). نگاهی به وضعیت امور خیریه رشت در دوران قاجاریه. *گنجینه اسناد*، ۵۳، ۳۹-۵۳.
- منشی، اسکندر. (۱۳۸۲). *عالم آرای عباسی* (جلد دوم)، از ترجمه ایرج افشار. تهران: امیرکبیر.
- میرزا ابراهیم. (۱۳۵۵). *سفرنامه استرآباد، مازندران و گیلان*. به تصحیح مسعود گلزاری. تهران: بنیاد فرهنگ ایران.
- نیومن، ویلیام لاورنس. (۲۰۰۰). *شیوه‌های پژوهش اجتماعی: رویکردهای کیفی و کمی*. از ترجمه حسن دانایی فر و سید حسین کاظمی. تهران: کتاب مهربان.
- وبسایت فرهنگ معین. (۱۳۹۸). معنی *واژه ضرباهنگ* [واژه‌نامه]. بازیابی شده در ۲۲ مهر ۱۳۹۸، از <https://www.vajehyab.com>
- وبسایت لغت‌نامه دهخدا. (۱۳۹۸). معنی *واژه ضرباهنگ* [واژه‌نامه]. بازیابی شده در ۲۲ مهر ۱۳۹۸، از <https://www.vajehyab.com/dekhoda>
- ورمقانی، حسنا؛ سلطان‌زاده، حسین (۱۳۹۷). نقش جنسیت و فرهنگ معیشتی در شکل‌گیری خانه (مقایسه خانه‌های قاجاری گیلان و بوشهر). *آرمانشهر*، ۱۱ (۲۳)، ۱۲۳-۱۳۴.
- وکیلان، سید احمد. (۱۳۷۹). *بیک‌های نوروزی*. کتاب ماه هنر، ۲۹ و ۳۰، ۳۴-۳۷.
- هادی نژاد، فاطمه. (۱۳۹۲). اوضاع اجتماعی و اقتصادی رشت از اوایل دوره قاجار تا انقلاب مشروطه (۱۳۲۵ ه.ق). *پژوهش‌های علوم انسانی*، ۵ (۲۴)، ۷۳-۹۶.
- هویان، آندرانیک. (۱۳۸۴). ایران‌شناسی: جشن تیرگان یا آب‌پاشان. *مطالعات ملی*، ۲۲ (۲۲)، ۱۳۳-۱۵۴.

References

- Abbasi, H. (2005). Gareh Sari (reading cradle) (Guilani lullabies). *People's Culture*, 14 & 15, 159-163. (in Persian)
- Abrahamian, E. (1982). *Iran between Two Revolutions* (A. Golmohammadi, & M.E. Fattahi, Trans.). Tehran: Ney. (in Persian)
- Adam Olearius (1984). *The Travels of Olearius in Seventeenth-Century Persia* (A. Behpour, Trans.). Tehran: Ebtakar. (in Persian)
- Aghaeizadeh E., Oji R., M. R. & Mohammadzadeh, R. (2016). An Analysis of Polarization Effects of Offices Site-Selection on Overlapped Areas of City Service Zones (Case Study: Rasht City). *Geography and Environmental Sustainability*, 6 (19), 17-34. (in Persian)
- Bahrainy, H., Aghakarimi, A. (2016). Formulation of Design Criteria Based on Recognition and Comparison of User Patterns of Behavior, Emphasizing on the Role of Climate in Urban Public Spaces, Case Studies: Shahr-E- Kord and Bushehr, *Journal of Environmental Studies*, 42 (1), 151-168. (in Persian)
- Bahrainy, H., Khosravi, H. (2015). Comparative study of the impact of micro-climate features on urban behavior patterns, the case of urban spaces of Yazd (warm and dry climate) and Fuman (moderate and humid climate), *Journal of Environmental Studies*, 41 (2), 465-482. (in Persian)
- Bashra, M., Taheri, T. (2008). *Celebrations and rituals of the people of Guilan (except Nowruz rituals)*. Rasht: Ilya. (in Persian)
- Borghei, M. B. (1994). *Contemporary Iranian Speakers* (Vol. I). Qom: Khorram. (in Persian)

- Braun, V., & Clarke, V. (2006). *Using thematic analysis in psychology*. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), 77-101.
- Burgel, G., Burgel, G., & Dezes, M. G. (1987). An interview with Henri Lefebvre. *Environment and Planning D: Society and Space*, 5 (1), 27-38.
- Cambridge Dictionary (2017 January 1). *Definition of Rhythm*. [Weblog]. Retrieved January 1, 2017, from <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/rhythm>
- Ching, F. D. K. (1979). *Architecture: form, space, order*. Translated by Zohreh Qaragozlu. Tehran: University of Tehran. (in Persian)
- Chodźko, A. (1975). *The land of Guilan* (S. Sahami, Trans.). Rasht: Ilya. (in Persian)
- Claramonte, V. (2016). On the noises and rhythms of translation. *Translation and Interpreting Studies*, 11 (2), 131-151.
- Coleman, N. (2014). *Lefebvre for architects* (Vol. II) (S. Barzegar, Trans.). Tehran: Fekreno. (in Persian)
- Creswell, J. (2007). *Qualitative inquiry and research design: choosing among five approaches* (H. Danaeifard & H. Kazemi, Trans.). Tehran: Saffar. (in Persian)
- Creswell, J., Plano Clark, V. (2008). *Designing and Conducting Mixed Methods Research* (A. Kiamanesh & J. Saraei, Trans.). Tehran: Aeej. (in Persian)
- Dalmani, H. R. (1956). *Travelogue from Khorasan to Bakhtiari* (M. A. Farahvashi, Trans.). Tehran: Amirkabir. (in Persian)
- Dehkhoda Dictionary (2019 September 30). *Definition of Rhythm*. [Weblog]. Retrieved September 30, 2019, from <https://www.vajehyab.com/dehkhoda> (in Persian)
- Doughty, K. S. E. R. (2011). *Walking and Well-being: Landscape, affect, rhythm*. Thesis for the degree of Doctor of Philosophy, University of Southampton, Faculty of Social and Human Sciences, School of Geography and Environment.
- Elden, S. (2004). *Understanding Henri Lefebvre: theory and the possible*. London & New York: Continuum.
- Eslah Arabani, E. (2001). *Book of Guilan* (Vol. II). Tehran: Irangn. (in Persian)
- Evans, H. R. (2001). *The Production of Mexican Space Henri Lefebvre, Globalization, and State*. A dissertation submitted in partial fulfilment of the Degree of Doctor of Philosophy at the University of Wales, Aberystwyth.
- Farahani, H., Behboodi, H. (2010). *Diary of Contemporary History of Iran* (Vol. III). Tehran: Institute of Political Studies and Research. (in Persian)
- Farahani, M. H. (1983). *Travelogue of Mirza Mohammad Hossein Farahani* (Vol. I) (M. Golzari, Eds.). Tehran: Ferdows. (in Persian)
- Farasati, R. (2002). Map of Rasht in 1287 AH. *Asar*, 33 & 34, 351-356. (in Persian)
- Farhadi, M. (2000). "Songs of Work", a forgotten work songs of interns and masters. *Social Sciences*, 11 & 12, 111-144. (in Persian)
- Fayazi, M. (2013). Repetition in Guilak dialect. *Comparative Linguistic Research*, 3 (6), 135-160. (in Persian)
- Fisher, M. (2009). *Capitalist Realism: Is There No Alternative?* New Alresford: O Books.
- Furukawa, N. (1880). *Travelogue of Furukawa* (K. Aura & H. Rajabzadeh, Trans.). Tehran: Association of Cultural Works and Honors. (in Persian)
- Gehl, J., Svarre, B. (2013). *How to Study Public Life?* (M. Behzadfar, M. Nodushan, A. Nodushan, Trans.). Tehran: Elme-memar. (in Persian)
- Gonzalez, R. C. (2016). The rhythms of the city: The performance of time and space in Suhayl Saadis Psychoraag. *The Journal of Commonwealth Literature*, 51 (1), 92-109.
- Goonewardena, K. (2008). *Marxism and Everyday Life: on Henri Lefebvre, Guy Debord, and Some Others*. London & New York: Routledge.
- Habibi, M., Barzegar, S. (2018). Criteria for Rhythmanalysis of daily life in the social production of urban space based on research experiences. *Soffeh*, 28 (81), 47-64. (in Persian)
- Habibi, S. M. (2015). Transformation and reliability of the city and its meaning. *Soffeh*, 25 (68), 35-46. (in Persian)
- Hadi Nejad, F. (2013). The social and economic situation of Rasht from the early Qajar period to the Constitutional Revolution (1325 AH). *Humanities Research*, 5 (24), 73-96. (in Persian)
- Hassanzadeh, A. (2000). Decipher a ritual. *Book of the Month of Art*, 29 & 30: 71. (in Persian)
- Henriques, J., Tiainen, M., & Väliäho, P. (2014). Rhythm Returns: Movement and Cultural Theory. *Body & Society*, 20 (3-4), 3-29.
- Hetherington, K. (2013). Rhythm and Noise: The City, Memory and the Archive. *The Sociological Review*, 61 (1), 17-33.

- Hosseini, S. A., Esmaeilzadeh, H. (2012). Analysis of cultural components on safety of social environments (Case Study: Rasht City). *Journal of Urban Studies*, 1 (3), 50-57. (in Persian)
- Hovian, A. (2005). Iranology: Tirgan or Ab Pashan celebration. *National Studies*, 22 (22), 133-154. (in Persian)
- Ismailpour Motlagh, A. (2002). Tir-Mah-Sizeh (Tirgan celebration) and the myth of Tishter. *Iranian Journal of Anthropology*, 1 (24), 77-100. (in Persian)
- Izz-al-Dawla, A. S., Malkonov, G. (1984). *Travelogue of Iran and Russia* (M. Golbon, & F. Talebi, Trans.). Tehran: Donya-ye-ketab. (in Persian)
- Jam, P. (2016). Ābrīzgān and Āḍarjašn, Solstices and Sasanian Calendar. *Iranian Studies*. 6 (1), 35-54. (in Persian)
- Javadi Yeganeh, M. R., Zadqannad, S. (2015). *Iranians during the Kingdom* (Vol. VIII) Tehran: Ministry of Interior. (in Persian)
- Keshvardoost, A., Parvari Moghadam, Y. (2019). Traditional rituals and its place in the development of tourism in East Guilan. *Rural Planning Studies*, 5 (13), 123-143. (in Persian)
- Ketabi, A. (2001). Rice and planting rice in the language of the people of Guilan and Mazandaran and several other areas. *Journal of Farhangestan*, 17 (23), 63-85. (in Persian)
- Khajehzadeh, N. (2015). *Abdominal abnormalities*. [Weblog Article]. Retrieved September 30, 2018, from <http://anthropology.ir/article/30311.html> (in Persian)
- Khakpour, M., Ansari, M., Tahernian, A. (2010). The typology of houses in old urban tissues of Rasht. *Journal of Fine Arts*, 2 (41), 29-42. (in Persian)
- Khakpour, M., Sheikh Mehdi, A. (2011). Investigating the effect of culture and social changes on rural housing in Guilan. *Urban Management*, 9 (27), 229-246. (in Persian)
- Khakrand, Sh. (1998). Geographical Theory in Philosophy of History. *Keyhan-e-Andisheh*, 77, 48-55. (in Persian)
- Krippendorff, K. (2018). *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology* (H. Naebi, Trans.). Tehran: Ney. (in Persian)
- Lagerkvist, A. (2013). Communicating the Rhythms of Retromodernity: 'Confused and Mixed Shanghai'. *The Sociological Review*, 61 (1), 144-161.
- Lasch, C. (1991). *The True and Only Heaven: Progress and Its Critics*. New York: Norton.
- Lefebvre, H. (1958). *Critique of Everyday Life* (Vol. 1) (J. Moore, Trans.) London & New York: Verso.
- Lefebvre, H. (1968). *Writings on Cities* (E. Kofman & E. Lebas, Trans.). UK: Blackwell Publishing Ltd.
- Lefebvre, H. (1970). *The urban revolution* (N. Smith, Trans.) Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Lefebvre, H. (1973). *Survival of capitalism: reproduction of the relations of Production*. London: Allison & Busby.
- Lefebvre, H. (1974). *The production of space* (D. Nicholson-Smith, Trans.). Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Lefebvre, H. (1987). *The Everyday and Everydayness*. *Yale French Studies*, 73, 7-11.
- Lefebvre, H. (1992). *Rhythmanalysis: Space, Time and Everyday Life* (S. Elden, Trans.). New York: Continuum.
- Lehtovuori, P., Koskela, H. (2013). From Momentary to Historic: Rhythms in the Social Production of Urban Space, the Case of CalÇAda De Sant' Ana, Lisbon. *The Sociological Review*, 61 (1), 124-143
- Lim, S. E. (2013). *Interpreting Urban Space and the the University of Brighton for the degree of Doctor of Philosophy*. University of Brighton. School of Art and Design.
- Lynch, K. (1981). *A Theory of Good City Form* (H. Bahrainy, Trans.). Tehran: Tehran University Press. (in Persian)
- Lyon, D. (2016). Doing Audio-Visual Montage to Explore Time and Space: The Everyday Rhythms of Billingsgate Fish Market. *Sociological Research Online*, 21(3), 1-12.
- Madanipour, A. (2001). *The Governance of Place: Space and Planning Processes*. Hampshire: Ashgate Publishing, Ltd.
- Mahmoudpour, M., Golijani Moghadam, N., Khalilifar, S. (2017). The effect of geographical factors on the formation and naming of Rasht. *Journal of Islamic History*, 25, 97-111. (in Persian)
- Malekzadeh, E. (2004). A look at the situation of charitable affairs in Rasht during the Qajar period. *Ganjineye Asnad*, 53, 39-53. (in Persian)
- Marcu, S. (2017). Tears of time : a Lefebvrian rhythmanalysis approach to explore the mobility experiences of young Eastern Europeans in Spain. *Royal Geographical Society*. 42 (3), 405-416.
- Martinović, M. (2013). Exhibition Space of Remembrance: Rhythmanalysis of Memorial park Kragujevacki oktobar. *Serbian Arhitectural Journal*, 5 (3), 306-329.

- Merriam-Webster (2017 January 1). *Definition of Rhythm*. [Weblog]. Retrieved January 1, 2017, from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/rhythm>
- Merrifield, A. (1993). Place and Space: A Lefebvrian Reconciliation. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 18(4), 516-531.
- Merrifield, A. (2002). *Metromarxism: a Marxist tale of the city*. London & New York: Routledge.
- Miles, M. (2007). *Cities and Cultures*. London & New York: Routledge.
- Minorsky, V. (Ed.). (1937). *the Regions of the World*, 372 A.H.-982 A.D. London: Gibb Memorial Trust.
- Mirza Ibrahim. (1976). *Travelogue of Astarabad, Mazandaran and Guilan* (M. Golzari, Eds.). Tehran: Iranian Culture Foundation. (in Persian)
- Moein website (2019 October 14). *Definition of Rhythm*. [Weblog]. Retrieved October 14, 2018, from <https://www.vajehyab.com> (in Persian)
- Monshi, E. (2003). *History of Alam Aray Abbasi (Vol 2)* (I. Afshar, Trans.). Tehran: Amirkabir. (in Persian)
- Morton, A. D. (2015). The warp of the world: Geographies of space and time in the Border Trilogy by Cormac McCarthy. *Environment and Planning D: Society and Space*, 33(5), 831-849.
- Neuman, W. L. (2000). *Social research methods: qualitative and quantitative approaches* (H. Danaeifard & H. Kazemi, Trans.). Tehran: Ketab-e-mehraban. (in Persian)
- Oxford Dictionary (2017 January 1). *Definition of Rhythm*. Retrieved January 1, 2017, from <https://en.oxforddictionaries.com/definition/rhythm>
- Parchami, M. (1992). Poetry and Literature of Guilan. *Roshd Persian Language and Literature Education*, 29 & 30, 58-67. (in Persian)
- Partoo, A. (2005). Book Review: A Review of the North travelogue by Charles Francis McKenzie. *Book of the Month of History and Geography*, 99 & 100, 70-77. (in Persian)
- Pezanoski-Browne, A. (2015). The Tragic Art of Eco-Sound. *Leonardo Music Journal*, 25 (25), 9-13.
- Prescott, H. (2011). *Rethinking Urban Space in Contemporary British Writing*. A thesis submitted for the degree of doctor of philosophy. University of Birmingham, School of Arts and Law.
- Qajar, S. M. M. (1985). *Saif-al-Dawla's travelogue known as the Mecca travelogue* (A. A. Khodaparast, Eds.). Tehran: Ney. (in Persian)
- Qaleh Noei, M., Jabal Amelian, N. (2015). Application of urban rhythms in the process of designing urban spaces case study: urban spaces of Isfahan's Julfa neighborhood. *Soffeh*, 25 (4), 68-90. (in Persian)
- Rabino, H. L. (1978). *Guilan Province* (J. Khomamizadeh, Trans.). Rasht: Iran's Culture Foundation Publications. (in Persian)
- Rahimi Sajasi, M. (2010). *Social philosophy (comparative approach of the views of Ibn Khaldun and Montesquieu)*. Qom: Bustaan-e-ketab-e-Qom. (in Persian)
- Rahmani Firoozjah, A. (2004). Poststructuralism. *Journal of Culture*, 54, 98-105. (in Persian)
- Rapoport, A. (1969). *House Form and Culture*. New Jersey: Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, Inc.
- Ravandi, M. (1975). *Social History of Iran (Vol. I)*. Tehran: Amirkabir. (in Persian)
- Samiei, A. (1999). Guilak dialect and a brief overview of history of its study. *Journal of Culture*, 34, 133-139. (in Persian)
- Sanson, N. (1967). *Sanson's Travelogue: The State of the Imperial Iran during the reign of Shaah Suleiman the Safavid* (A. Tafazoli, Trans.). Tehran: Ibn Sina. (in Persian)
- Sarup, M. (1993). *An Introductory Guide to Poststructuralism and Postmodernism* (M. R. Tajik, Trans.). Tehran: Ney. (in Persian)
- Scannell, P. (2006). *Broadcasting and Time*. A thesis submitted in partial fulfilment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy. University of Westminster, School of Media, Arts and Design.
- Schmider, V. (2012). *Living Belfast: Representations of the City in Glenn Patterson's Novels*, Thesis submitted in fulfilment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy. Humboldt-Universität zu Berlin, school of literature.
- Sepehr, A. H. (2007). *Meraat-Al-Waqia Muzaffari (Vol. I)*. Tehran: Written Heritage Research Center. (in Persian)
- Seyed Kabari, A. (1999). *Shia seminaries around the world*. Tehran: Amirkabir. (in Persian)
- Shariati Fukelaei, H. (2009). *Shia government during Al-Kia in Guilan*. Qom: Shia Studies Institute. (in Persian)
- Sharif Razi, M. (1973). *The treasure of scientists. (Vol. 5 & 9)*. Tehran: Islamieh. (in Persian)
- Shaw, R. (2012). *Practicing the Urban Night in Newcastle-upon-Tyne: Rhythms, Frames, Affects, Assemblages and Subjectivities*. Thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy, Durham University, school of Geography.
- Sheringham, M. (2006). *Everyday Life: Theories and Practices from Surrealism to the Present*. Oxford: Oxford University Press.

- Shields, R. (2004). *Key Thinkers on Space and Place*. London: Sage.
- Simpson, P. (2008). Chronic everyday life: rhythm-analysing street performance. *Social & Cultural Geography*, 9 (7), 807-829.
- Sinclair, F. (2013). *Using Real-Time Data Flux in Art –The Mediation of a Situation As It Unfolds RoadMusic – An Experimental Case Study*. Thesis submitted in fulfilment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy, University of London, school of of the Arts.
- Tavassoli, M. (2000). City the center of culture. *Journal of Fine Arts*, 7, 34-36. (in Persian)
- Thrift, N. & Crang, M. (2000). *Thinking Space* (M. Abdollahzadeh, Trans.). Tehran: Iran Cultural Studies. (in Persian)
- Torkamani Azar, P. (2004). The political history of the Shias in Iran (from the arrival of the Muslims to the formation of the Safavid government). Tehran: Shias Studies Institute. (in Persian)
- Vakilian, A. (2000). Nowruz couriers. *Book of the Month of Art*, 29 and 30, 34-37. (in Persian)
- Varmaghani, H., Sultanzadeh, H. (2018). The role of gender and livelihood culture in house formation (comparison of Qajar houses in Guilan and Bushehr). *Armanshahr*, 11 (23), 123-134. (in Persian)
- Zahedi, M. (1998). Effects of climate elements on the formation of Rasht architecture. *Persian Language and Literature*, 41 (168), 69-90. (in Persian)